

Det kongelige danske geografiske Selskab.

det første Møde i Vinteren 1899—1900 gav Cand. mag. *Chr. Kruse*, Deltager i den østgrønlandske Expedition, Meddelelse om denne med Forevisning af Lysbilleder.

Paa den i Maj Maaned afholdte Generalforsamling valgtes Dr. phil. *Th. Thoroddsen* til Medlem af Selskabets Raad.

Den østgrønlandske Expedition 1898-99.

Ved Premierløjtnant i Flaaden **G. Amtrup**, Leder af Expeditionen.

Hermed et Kort*).

I.

Paa Grund af den østgrønlandske Strøm, der aarlig fører store Ismasser med sig fra Polarhavet og derved danner en Barriere langs med Kysten, var Grønlands Østkyst lige indtil Begyndelsen af dette Aarhundrede saa godt som fuldstændig ukjendt. Vel findes der i Sagaerne Beretninger, der kunne tyde paa, at enkelte af de gamle Nordboere tilfældig ere komne ind til Kysten, men noget virkeligt Kjendskab til Østkysten faa vi ikke ad denne Vej. De talrige Skibsexpeditioner, der lige fra 1579 (*James Allday*) til 1787 (*Egede* og *Rothe*) udsendtes, forøgede ikke vort Kjendskab synderligt. Men fra Begyndelsen af dette Aarhundrede ændredes Forholdet. 1822 naar *Scoresby jun.* og 1823 *Clavering* ind til Kysten, henholdsvis paa 70° 31' og 74° 20' N.Br.; 1828—31 foretager *Graah* sin Konebaadsexpedition; 1869—70 udføres den 2den tyske Nordpolsexpedition med Skibene „*Germania*“ og „*Hansa*“, af hvilke „*Germania*“ overvintrer ved *Sahine Island*, medens „*Hansa*“ skrues ned; 1883—85 foretager *G. Holm* sin bekjendte Konebaadsexpedition, som nærmere skal omtales i det følgende; 1883 naar *Nordenskiöld* ind til Kysten paa 65° 36' N.Br.; 1888 lander *Nansen* paa Østkysten for at foretage sin Skifærd over Indlandsisen, og endelig i 1891—92 udføres

den *Ryder'ske* Expedition i Egnen omkring *Scoresby Sund*.

Det glimrende Udfald, *G. Holms* Konebaadsexpedition fik, vil sikkert være Tidsskriftets Læsere bekjendt, men da den nys afsluttede Expedition skylder de af *Holm* indvundne Resultater sin Tilblivelse, skulle enkelte af disse kortelig omtales. Som bekjendt, lykkedes det *Holm* i Løbet af en Sommer at trænge fra *Nanortalik* paa Grønlands Sydspids helt op til *Angmagsalik*, hvor han overvintrede. Den paafølgende Sommer vendte han atter tilbage til *Nanortalik*. I *Angmagsalik* Distriktet traf han en eskimoisk Stamme, der aldrig havde været i Berøring med Europæere, og da han samtidig kunde fastslaa, tildels gennem egne Iagttagelser og tildels gennem de Oplysninger, han erhvervede af Eskimoerne, at om Efteraaret vilde Skibe i det mindste ved *Angmagsalik* kunne komme ind til Kysten uden store Hindringer af *Isen**), bevirkede dette, at en Missions- og Handelsstation oprettedes i *Angmagsalik* i 1894.

Det skal i Sammenhæng hermed nævnes, at *C. F. Wandel* allerede i 1879 fremsatte den Anskuelse**), at, skulde Østkysten fra *Kap Farvel* til *Kap Brewster* naas med Skib, maatte Forsøget gjøres udfor *Angmagsalik*, og det var ogsaa her, at *Nordenskiöld* ca. 1/2 Aar efter, at *Holm* var afrejst til Østgrønland,

*) Kortet er kun en Lommebogskitse, idet ingen af de til Opmaalingen svarende Beregninger endnu ere foretagne.

*) „Meddelelser om Grønland“, Bind IX., Pag. 143.

**) „Meddelelser om Grønland“, Bind VI., Pag. 31.

naaede ind til Land, men Æren for at have forvandlet Hypotesen til en Kjendsgjærning tilkommer Holm.

Efter at Kolonien var oprettet i Angmagsalik, havde man derved skabt Betingelser for en Undersøgelse af Kysten mellem ca. $65\frac{3}{4}$ N.Br. og 70° N.Br., hvilken Kyststrækning endnu ikke var undersøgt, hverken af Danske eller Fremmede, ja, maaske end ikke helt igjennem havde været betraadt af Eskimoer. Ikke saa snart var Kolonien derfor oprettet, førend der fremkom Planer om en Undersøgelse af denne Strækning, en Opgave, der nærmest maatte siges at tilkomme Danmark, idet fortrinsvis danske Forskere have undersøgt hele Grønlands Vestkyst fra ca. $74\frac{1}{2}$ N. Br. til Kap Farvel samt Grønlands Østkyst fra Kap Farvel til $65\frac{3}{4}$ N. Br. og det store Fjordkomplex omkring Scoresby Sund.

De fornødne Penge til at løse ovennævnte Opgave blev bragt tilveje, idet Carlsbergfondets Bestyrelse bestaaende af Professorerne *P. E. Holm*, Formand, *S. M. Jørgensen*, *J. J. S. Steenstrup*, *J. L. Ussing* og *J. E. B. Warming* stillede en Sum af 150,000 Kroner til Raadighed for „Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland.“ Kommissionen bestaar af Søofficererne, Kontreadmiral *C. F. Wandel*, Formand, Kommandør *G. F. Holm* og Geologen, Dr. phil. *K. J. V. Steenstrup*. Det blev bestemt, at Opgaven skulde løses af to efter hinanden udsendte Expeditioner, af hvilke den første med Angmagsalik som Udgangspunkt skulde trænge saa langt nordøst som muligt og derefter vende tilbage til Angmagsalik, medens den anden fra Scoresby Sund skulde trænge ned til Angmagsalik. Efter at Kommissionen med Sanktion af Carlsbergfondets Bestyrelse — i hvilken Professor *C. Christiansen* nu havde Sæde i Stedet for Professor *J. J. S. Steenstrup*, der i Mellemtiden var afgaaet ved Døden — havde overdraget mig Ledelsen af begge Expeditionerne, modtog jeg for Udførelsen af den første Expedition en Instrux, af hvis 14 Punkter jeg her anfører Punkt 1, 2 og 3 in extenso, idet Expeditionens Sammensætning, Planen for den og Øjemedet med den da ville være anskueliggjorte.

Instrux

for Premierløjtnant *G. Andrup* som Leder af en Expedition til Grønlands Østkyst i 1898.

1.

De bestemmes til Leder af en Expedition til Grønlands Østkyst i 1898. Expeditionens øvrige Del-

tagere ere Cand. mag. *Kruuse*, Cand. med. & chir. *Poulsen*, Underkanoneer *Jakobsen* og Matros *Søren Nielsen*.

2.

Expeditionens Formaal er en Undersøgelse af Grønlands Østkyst fra Angmagsalik nordefter samt saavidt muligt en Supplering af de i Angmagsaliks Omegn af *G. Holm* i 1884—85 foretagne Undersøgelser.

3.

Expeditionen vil i dette Øjemed blive landsat med et af den kgl. grønlandske Handels Skibe i Angmagsalik i Efteraaret 1898; med dette Sted som Udgangspunkt og Vinterstation udføres Undersøgelser paa Baad- og Slæderejser i 1898—99. Expeditionen vender hjem med det Angmagsalik i Efteraaret 1899 anløbende kgl. grønlandske Handels Skib.

Idet vi ganske overlade Dem at træffe Dispositioner for Ordningen af Baad- og Slæderejser, skulle vi ikke undlade at bemærke, at vi tiltræde det af Dem fremsatte Forslag, der gaar ud paa:

- a) Ankomsten til Angmagsalik foretages om muligt en kortere Baadexpedition for at udlægge et Proviantdepot for Slæderejser.
- b) Hjemkomsten fra Baadexpeditionen indrettes Vinterkvarteret; under Opholdet i dette foretages saa mange videnskabelige Observationer og Undersøgelser som muligt. Fra Vinterkvarteret gjøres Udflugter i Angmagsalik Distriktet og Omegn for at komplettere de af *G. Holm* foretagne Opmaalinger og Undersøgelser.
- c) Naar Havisen tillader det i Løbet af Vinteren 1898—99, foretages Slæderejser i saa stort Omfang som muligt.
- d) I Løbet af Sommeren 1899 foretages en Baadexpedition nordpaa. Et Depot udlægges om muligt paa Nordsiden af Fjorden Kangerdlugsuak, eller, hvis dette Punkt ikke naas, da paa det nordøstligste Sted, Baaden ankommer til. Dette Depot skal tjene som Reservebeholdning for den projekterede Expedition nordfra i 1900.

Skulde en anden Overvintring blive uundgaaelig, anvendes det andet Aar til at supplere Undersøgelserne og Opmaalingerne i Angmagsaliks Omegn og nordefter.

C. F. Wandel. K. J. W. Steenstrup. G. Holm.

Den 16. August 1898 afrejste vi fra Kjøbenhavn med den kgl. grønlandske Handels Skrueskonert „Godthaab“, Kaptajn *Bang*, og den 30. August

ca. 50 Kml. af Grønlands Østkyst saas det første Isfjæld. Det egentlige Isbælte var imidlertid kun ca. 20 Kml. bredt. Isen heri var meget spredt, men opfyldt af talrige Isfjælde. Uden Vanskelighed kom vi gjennem Isbæltet, og den 31. August om Em. ankredes udfør Kolonien, der ligger ved Fjorden Tasiusak paa $65^{\circ} 36'$ N. Br.

Vi gik strax i Gang med at losse og slæbe Tømret til vort Hus op paa en ca. 50 Fod høj Fjældtop lige ved Havnen. Husets Tømmer og Bjælker vare tilskaarne og tilpassede hjemmefra og derpaa mærkede saaledes, at vi i Angmagsalik kun havde at slaa det Hele sammen. Det gik forholdsvis let fra Haanden. Allerede faa Dage efter kunde vi holde Rejsegilde. Hele Festen bestod i, at vi raabte 3 kraftige Hurraer til stor Moro for Grønlænderne. Dernæst fik vi hele vor Udrustning, der tilsammen med Huset androg ca. 35 Tons, baaret op og stuvet af Vejen, saa godt det lod sig gjøre. Det var haarde Dage, thi Hænderne vare ikke rigtig vante endnu til det strænge Arbejde, saa Huden paa flere Steder blev slidt af; men det var kun en Overgang. Allerede d. 8. September vare vi saa vidt i Orden, at vi kunde paabegynde Klargjøringen til den første Baadtur. Skjønt vi paa Grund af den fremrykkede Aarstid kun kunde gjøre Regning paa at rejse i ca. 3 Uger, blev Baaden dog udrustet fuldstændig paa samme Maade, som det var min Hensigt, at den skulde være udrustet det kommende Aar, naar vi skulde gaa paa den store Baadtur nordefter, idet vi derved fik Lejlighed til at prøve og undersøge alt. Baaden var bygget paa Orlogsværftet efter Tegning af Kommandør *Bonnesen*. Den havde nærmest Form som de norske Hvalfangerbaade, men var gjort noget bredere af Hensyn til den betydelige Vægt, som skulde medføres paa Turen nordefter. Dens Længde var 21 Fod, Bredden 6 Fod 2 Tommer, og med et Fribord af 1 Fod var Deplacementet beregnet til 4,200 Pd. Baaden var bygget paa Kravel af spejlskaaren Eg, Klædningens Tykkelse var $\frac{5}{8}$ Tomme. D. 9. September anvendtes til Klargjøringen.

Den første Baadtur.

D. 10. September Kl. $10\frac{1}{2}$ Fm. afrejste vi fra Tasiusak. Udenfor Fjorden var Storisen temmelig spredt, og, lokkede heraf, vilde vi forsøge at gaa søndenom Kap Dan, men vi vare kun komne halvvejs til Kap Dan, da Isen begyndte at sætte sammen. Samtidig satte der Dønning ind, som fik de svære Skodser til at tørne sammen med stor Kraft, ja, en Gang vare vi paa et hængende Haar ved at blive

klemte inde mellem saadanne Skodser. Vi maatte snarest mulig se at naa Land. Ikke uden Vanskelighed lykkedes det, og Kl. $6\frac{1}{2}$ Em. slog vi Telt ved Tasiusarsik. Det var her, Holm overvintrede 1884. I en lille Jordhytte, bygget paa samme Maade som Eskimoernes, tilbragte han her ca. 10 Maaneder. Hyttens Mure staa endnu, men have øjensynlig været benyttede senere af Eskimoerne. Den mægtige Varde, som Holm byggede tæt ved, staa derimod endnu fuldstændig urørt. De paafølgende Dage havde vi jevn god Fremkomst opad Angmagsalik Fjorden, gennem Ikerasak, Ikatek, tværs over Sermiligak, og d. 13. September ankom vi til Sarfak, hvortil Holm var naaet i 1884. Vi skulde nu berejse ukjendte Strækninger, og der er ingen, som ikke har prøvet det, der kan gjøre sig Idé om, hvilken Følelse det er. Fantasien har frit Løb. For hver Pynt, der kommer frem, for hvert nyt Sted, man gaar i Land, foregjøgler man sig nye Opdagelser, hvad enten disse skulde bestaa i Fund af sjældne Planter eller Dyr, mærkelige geologiske Fremtoninger, sjældne Isfænomøner, Kullejer med Aftryk af Fortidens Dyr- og Planteliv o. s. v. Og hvilket Øje man faar for Naturens Storslaaethed i disse mægtige Omgivelser! Og det prægede os allesammen. Det var egentlig sjældent, vi manglede Samtalestof, naar Storm og Sø pressede Isen paa Land og hindrede os i at komme frem. Da faldt Talen som oftest paa alt, hvad vi saa og oplevede, og blev ofte fulgt af et belærende Foredrag af den ene eller den anden, afhængig af Æmnet. Og dette førte til, at alle efterhaanden arbejdede med Lyst og Iver ikke alene paa det Felt, der var anvist hver især, men ogsaa paa de andres. Fandt én en Plante, som han troede var sjælden, bragte han den strax til Kruuse; var det et Dyr, overleveredes det strax til Doktoren, og fandt nogen noget af etnografisk Interesse, meddeltes det strax til mig o. s. fr.

Igjennem Sarfak og Ikerasak løber der ofte voldsom Strøm, og der er ofte meget stærk Isgang. Omkring Grafitøen og Dobbeltøen, der ligge midt i Ikerasak, dannes der meget stærkt Idvande og Malstrømme. Paa Grænsen mellem Strøm og Idvande kan man ofte se de favnetykke, udstrakte Skodser snurre rundt ligesom Toppe, tørne og mases mod hverandre eller ogsaa skrues sammen, saa de kajes eller løftes op over hinanden. Det er overhovedet en af de største Farer langs denne Strømkyst at komme ind i saadanne Strømhvirvler. Sker det alligevel uforvarende, gjælder det om hurtigst muligt at faa Baaden halet op paa en Skodse og dér afvente bedre Forhold.

Denne Gang var Ikerasak helt fyldt med Is. D. 14. forsøgte vi at komme igjennem, men uden at det lykkedes. Men d. 15. efter 6 Timers Arbejde med Isøxerne og Ishagerne slap vi igjennem det kun ca. 1 Kml. lange Sund. Isforholdene blev nu noget bedre, men det var dog først hen paa Aftenen, at vi naaede Jærnoen, hvor Baaden haltes paa Land, og Teltet rejstes. Paa alle vore Baadture maatte vi saa godt som hver Aften losse Baaden og hale den paa Land paa Grund af Isgangen. Det var kun nogle ganske faa Gange, at Forholdene tillod, at vi kunde lade den blive i Vandet Natten over. Det var ofte et surt Arbejde efter en anstrængende Dag, i Særdeleshed naar Klippen var stejl eller ujævn, eller naar der var Dønning. Men var Baaden først paa Land og Gryden i Sving, og havde vi haft godt Udbytte af Dagens Arbejde, da var det ogsaa en herlig Fornemmelse.

D. 16. satte en stiv østlig Kuling med stærkt Snefog Isen paa Land, men d. 17. naaede vi gennem Smalsund til dennes NV. Pynt. Her tvang Isen os atter til at ligge stille en Dag. Men d. 19. arbejdede vi os langs den ca. 1 Kml. lange Søndre Bræ, som vi flere Steder maatte gaa saa nær, at vi kunde røre Brævæggen med Hænderne, huggede og stagede os langs Grusøens Østside derfra over mod Bjørnebugten, derfra langs Land, og ved Mørkets Frembrud slog vi Telt paa Depotøen. Den Kyststrækning, vi havde berygt, beskriver Nansen i sin Bog „Paa Ski over Grønland“, Pag. 210, saaledes: „Landet nordenfor Kap Dan er noget af det mest sønderrevne, jeg tror at have set, de vildeste norske Fjældpartier, ja, selv Alperne synes ikke at kunne maale sig, hvad fantastiske himmelstræbende Former angaar.“ Og Beskrivelsen passer fuldstændig paa Strækningen fra Sarfak til Depotøen. Fjældene falde stejlt, ja, ofte næsten lodret af til Havet. Vegetationen er meget sparsom og Dyrelivet kun ringe. I det Hele gjorde denne Del af Kysten et vildt, øde og goldt Indtryk paa os dette Efteraar i Sammenligning med Egnen omkring Tasiusak.

Paa Depotøen fandt vi Ruiner af en gammel eskimoisk Boplads, bestaaende af 4 Huse, omgivet af talrige Grave, og paa Rejsen fra Sarfak havde vi saavel paa Jærnoen som ved Smalsund samt paa Grusøen fundet gamle Teltpladser, Rester af Rævefælder o. s. v. Endvidere havde vi, da vi passerede Smalsund, paa detses SV. Pynt set Ruiner af et meget gammelt eskimoisk Hus.

Jeg bestemte, at Depotøen skulde være denne

Baadture Endepunkt. Vi havde siden vor Afrejse fra Tasiusak saa godt som hver Nat og tildels ogsaa om Dagen haft Frost, og som en Følge deraf havde vi i de sidste Dage gjentagne Gange været nødsagede til at hugge os gennem Tyndis. Det tog lang Tid og skar stærkt i Baadens Sider, og jeg turde ikke overanstrengte Baaden for meget. Den skulde jo forhaabentlig næste Aar gjøre Gavn i flere Maaneder. Paa Depotøen oplagdes derfor den medbragte Depotproviant, bestaaende af saavel Menneske- som Hundeføde. Det dækkedes altsammen af Sten og Græstørv.

D. 20. begyndte Hjemrejsen, men om Aftenen maatte vi hale Baaden op og slaa Telt paa en Skodse, idet Tyndisen inde under Land var saa tyk, at vi ikke kunde arbejde os igjennem den. D. 21. arbejdede vi os ned til udfør Bjørnebugten, men maatte atter her tage til Takke med en af Driviskodserne til Natteleje. Det er just ikke altid det sikreste Nattekvarter, og her var selvfølgelig under saadanne Omstændigheder altid Vagt om Natten. Den paafølgende Nat blev jeg saaledes purret ved, at Isen skruede, og vor Skodse var revnet ved en af Yderkanterne samtidig med, at den var drejet 180°. Det var altsammen foraarsaget ved, at et større Isfjæld var kommet drivende ned mod vor Skodse og var drevet langs Kanten af denne. Naar vi tilbragte Natten paa Skodse, vare vi derfor altid klare til hurtig Udrykning. Baaden stod lige klar til at forhale med, og vi sov med alle Klæderne paa. D. 22. slog Vejret heldigvis om til Tø med øsende Regn. Jeg var allerede begyndt at blive betænkelig paa Grund af den megen Nys.

Natten mellem d. 22. og 23. havde vi Besøg af en Bjørn. Vi vaagnede alle pludselig ved et Skud. Det kan nok være, at vi kom ud af Teltet i en Fart, naturligvis medtagende Bøsserne. Det var Jakobsen, der havde Vagt, og han fortalte os nu, at han havde skudt paa en Bjørn, der var kommen luskende hen imod ham, rimeligvis hidlokket ved Lugten af et Par Sæler, jeg havde skudt den foregaaende Dag. Men Bjørnen var borte, og enkelte Skeptikere mente endog, at der slet ingen Bjørn havde været. Men den næste Morgen saa vi Bjørnespor 30 à 40 Skridt fra Teltet, og op ad Formiddagen opdagede Doktoren Bjørnen siddende bag en Isblok paa en Skodse noget fra os med kun Hovedet ragende op. At det var den samme Bjørn, viste sig senere, idet Jakobsen med sit, trods Mørket, velrettede Skud havde lammet Bagbenet paa den. Jagtiveren greb os, og fra vor egen Skodse gav vi den et Par Skud, men Afstanden var for stor, og

vi ramte ikke. Saa gik Bjørnen i Vandet. I en Fart blev Baaden gjort klar, og nu gik den fra Skodse til Skodse, indtil vi kom til den, langs hvilken Bjørnen svømmede, og her lykkedes det mig at give den det dødbringende Skud. Der var stor Glæde hele Linjen over, thi nu havde vi i vore to Sæler og i Bjørnen rigelig Proviant, hvis vi skulde blive nødsagede til at opholde os i lang Tid paa Skodsen. Men d. 24. tillod Forholdene os at forlade Skodsen, og efter et haardt Arbejde naaede vi Nordre Bræ, som vi paa flere Steder kun passerede ved at gaa saa tæt paa Brævæggen, at vi kunde røre ved den, ja, flere Gange maatte vi ind under den af Søen udhulede Bræ. Det var mindre behageligt. Kalvede Bræen, medens vi vare inde under den, vare vi fortabte, og at Bræen kunde kalve, saa vi det paafølgende Aar fra en Ø ud for den to Gange med kort Mellemrum. Om Aftenen halte vi Baaden op paa Bræelvets sandede Aflejringer.

D. 25. laa vi over for Storm, der pakkede Isen tæt til Land, men d. 26. lykkedes det os efter et haardt Arbejde at naa Jærnøen, og vi glædede os nu til endelig at faa en god Teltplads. Men vi havde gjort Regning uden Vært. Om Natten rejste der sig en fuldstændig Orkan med øsende Regn. Udmattede som vi vare, vaagnede vi først, da Teltet blæste bort over Hovedet paa os. Vi fik Klæderne paa i en Fart og Soveposerne bjærgede, thi det lykkedes os ikke, trods alle Anstrængelser, at faa Teltet til at staa. Saa ned at se til Baaden og Godset for at ikke noget skulde blæse bort, men Orkanen var saa heftig, at vi paa sine Steder maatte krybe paa alle fire for ikke at blæse om. Det viste sig ved Daggry, at Baaden var blæst ca. 20 à 25 Alen sidelængs hen ad Klippen, men Ankeret havde holdt, ellers vilde den ufejlbarligen være blæst ud i Søen. Men hvilket Syn frembød der sig ikke for os! Isen var pakket og skruet helt ind til Land, men da Isbæltet ikke var bredt, naaede Søgangen helt ind, og hele Isbæltet bølgede op og ned, saa at de svære Skodser væltede sig over og tildels knustes mod hverandre. Og det vældige Ispres skruede Isen ca. 20 Alen op ad Klippen, som paa dette Sted hældede ca. 20 à 25°. Og som Akkompagnement til Isens Knagen og Bragen buldrede og tordnede Vinden i de omgivende høje, takkede Fjælde. Først d. 1ste Oktober kunde vi forlade Jærnøen, men avancerede trods 11 Timers uafbrudt anstrængende Arbejde kun ca. 6 Kml. Vi vare da i Mundingen af Ikerasak, hvor Isen laa saa tæt pakket, at al Fremkomst var umulig. Her halte vi Baaden op paa en

Skodse, men i dette stærke Strømfarvand maatte vi være belavede paa endnu hurtigere Udrykning end sædvanlig. Baaden blev derfor staaende med alt Godset i; der blev ikke slaet Telt, men vi bredte det kun ud paa Isen og lagde os fuldt paaklædte i vore Soveposer. Men Freden blev kun af kort Varighed. Kl. 1 om Natten maatte vi atter afsted. Der havde rejst sig lidt nordvestlig Vind, som satte vor Skodse til Søs, men samtidig havde den gjort Ikerasak farbar, og heldigvis var Maanen oppe. Endelig fik vi en god Dag. Ved at arbejde saa godt som 21 Timer i Træk avancerede vi 36 Kml. og naaede helt ned til Nordenden af Angmagsalik Fjorden, de sidste 5 à 6 Kml. under meget spændende Forhold, idet det i det dunkle Maanelys var vanskeligt at manøvrere mellem Skodserne, som paa Grund af den stærke Strøm og Idvande ofte kjørte i modsat Retning. Vi fik atter her et godt Exempel paa, hvor hurtigt Isforholdene kunne veksle. Vi havde været 11 Dage om at tilbagelægge de 22 Kml. fra Depotøen til Ikerasak, og nu havde vi paa en Dag tilbagelagt 36 Kml. D. 3. Oktober vare atter Forholdene gode, og det lykkedes os derfor Kl. 9 Em. at naa Kolonien i Tasiusak.

Den første Del af Planen var fuldstændig lykkedes, og jeg havde samtidig gjort mange Erfaringer af uberegnelig Nytte for den store Baadtur nordefter, men hvad der var det bedste af det Hele var, at jeg havde lært mine fire Deltagere at kjende som Mænd, jeg fuldt ud kunde stole paa.

Vinterkvarteret.

Hjemkommen fra Baadturen var der endnu meget at gjøre, inden Stationen var i Orden. Huset var færdigt udvendigt, men hele den indvendige Indretning manglede. De 5 Betonstøtter til de magnetiske og astronomiske Instrumenter havde vi støbt, inden vi gik paa Baadturen, men selve Observatorierne skulde bygges og tjæres, og grønlandske Volde bygges om dem. En hel Del af vort Gods laa endnu langs Kysten og skulde bringes i Hus eller transporteres op til Huset, navnlig Olje, Petroleum, Kul, Hundefoder m. m., Stativer til de meteorologiske Instrumenter skulde laves og rejses, Vandstandsmærke hugges i Klippen, og endelig skulde Instrumenterne opstilles og korrigeres.

Endvidere skulde vi have Hunde til de projekterede Slædeture hentet fra Kap Dan, Underlag bygget til Baaden og denne lagt paa Land. De medbragte Kajakker skulde prøves og undersøges, inden Tasiusak lagde til, Skrabninger skulde foretages, og

Naturforskerne gjøre Undersøgelser, inden alt blev dækket af Sne.

Med alt dette gik Tiden til d. 1. November. Paa denne Dag begyndte de regelmæssige Observationer. Disse bestod i:

1. Observationer af Havisen.
2. Vandstandsmaalinger og Maalinger af Overfladevandets Temperatur.
3. Saltholdighedsmaalinger.
4. Metereologiske Observationer.
5. Nordlysiagttagelser.
6. Absolute magnetiske Observationer.
7. Deklinations-Variationsobservationer.
8. Astronomiske Observationer.

Udførelsen af disse Observationer krævede Vagt hele Etmaalet rundt. Vagten gik paa Tur mellem os alle.

Den daglige Tjeneste ved Stationen, saa som Rengjøring, Madlavning, Pasning af Lanterner o. m. a. gik ligeledes paa Tur mellem alle Expeditionens Deltagere. Desuden havde hver især sine specielle Hverv at passe.

Med alle disse Arbejder faldt Tiden os aldrig lang i vort lille, men hyggelige Hus. Dette var helt af Træ med en Yder- og Inderklædning af Brædder. Udvendig var det beslaaet med Tagpap og indvendig med Linoleum. Det Indre var omtrent indrettet som en Skibskahyt med et større Rum (6 × 4 Alen) i Midten og 4 Lukafer (3 × 3 Alen) paa Siderne. Et af disse tjente til Kabys. Rundt omkring Huset laa de 3 Observatorier, og paa Pladsen mellem disse og Huset stod alle vore Hunde tøjrede, hvis Tal efterhaanden bragtes op til 15, deri ikke medregnet 4 Hvalpe.

Saa snart der var tilstrækkelig Sne, begyndte vi at øve os paa Ski. I Ny og Næ dreves endvidere Skøjteleeb, Hugning og Fægtning, Skiveskydning m. m.

D. 13. December begyndte vi paa Forberedelserne til Slædeturene. Der var en Mængde forskellige Sager, som skulde laves, saa som Slædepresseninger, Poser til Proviant, Hundefoder, Ammunition, Værktøj, Apotekersager, Hundeseletøj, Hundekamikker m. m.

Endvidere skulde der forandres lidt ved Kajakkerne. Der var som en Følge heraf travl Fabrikvirksomhed hver Dag, og paa Fabrikken arbejdede alle Expeditionens Deltagere. D. 29. Januar var alt færdigt.

Slædeturene.

Da der endnu ikke d. 1. Februar siden vor Ankomst havde været saa meget Islæg mellem Tasiusak

og Kap Dan, at man kunde kjøre paa det, idet Strøm, Sø og Vind stadig, trods Kulden, brækkede Havisen, besluttede jeg at foretage en Slædetur over Angmagsalik Øen for at undersøge, hvor vidt vi kunde komme denne Vej med belastede Slæder til Angmagsalik Fjorden og over denne ud til Kysten nordenfor Kap Dan, hvor vi fra Grønlænderne vidste, at Havisen laa sammenfrossen. D. 3. Februar afrejste derfor *Nielsen* og jeg med en Slæde, forspændt med 5 Hunde. Det var en besværlig og anstrængende Tur. Der var høj Sne, og paa Udturen gik det jo stadigt op ad Bakke. Meget ofte maatte vi selv gaa i Spænd sammen med Hundene, ja, paa særlig stejle Steder maatte vi saa at sige arbejde os op Alen for Alen. Vi fik hele Øen undersøgt. Det viste sig, at dens Midte er optagen af 3 store og en Del mindre Søer, af hvilke den ene ligger højere end den anden med Stigning fra Øst til Vest. Søerne staa alle i Forbindelse med hverandre gennem Elve. Rundt langs hele Øens Omkreds ligger der høje Randfjælde, som mange Steder falde brat af mod de omgivende Fjorde og Sunde. Undersøgelserne gav derfor det for os kjedelige Resultat, at vi ikke kunde kjøre over Øen til Angmagsalik Fjorden med belastede Slæder. Kulden var temmelig følelig paa denne Slædetur. Temperaturen toges Morgen og Aften med et Slingtermometer. Laveste observerede Temperatur gav $\div 33^{\circ}$ C, men i Virkeligheden har den altsaa været lidt lavere. Middeltallet af Aflesningerne for hele Slædeturen $\div 20\frac{1}{2}^{\circ}$ C. D. 9. Februar vendte vi tilbage fra denne Slædetur.

Under vor Bortrejse var endelig den drivende Polaris frossen sammen. Ved vor Hjemkomst vrimlede det af Eskimoer saavel fra Kap Dan som fra Angmagsalik Fjorden. De vare komne søværts pr. Slæde, og endnu d. 2. Februar havde vi Kajakbesøg fra Kap Dan, saa Forholdene forandre sig hurtigt.

Vi satte strax al Kraft paa at foretage de faa Forandringer, som havde vist sig nødvendige, og i Løbet af to Dage tilendebagtes disse; men d. 12. Februar, som var fastsat til Afrejsen, indtraf der Vejrforandring. Fra d. 12. til d. 20. Februar havde vi nu afvexlende stiv Kuling, Storm og megen Nedbør. Havisen blev fuldstændig brudt, og Afrejsen var foreløbig umuliggjort. Imidlertid blev Slæderne lastede for ufortøvet at kunne drage afsted ved den første givne Lejlighed.

Det var hurtigt blevet mig klart, at vor farligste Fjende paa Slædeturen vilde blive de saakaldte Strømsteder, 2: saadanne Steder, hvor Strømmen paa Grund af lokale Forhold maler saa stærkt, at Isen aldrig

eller kun under specielle Forhold bliver saa stærk, at man uden Risiko kan færdes paa den. Af saadanne Strømsteder findes der mange langs Kysten. Vi maatte derfor saa vidt muligt altid være forberedte paa, at den forreste Slæde kunde skære igjennem sammen med sin Kusk, og i saa Tilfælde var det af Vigtighed, at den forhindredes fra at synke, samt at den eventuelt, foruden at holde Bagagen oppe, ogsaa kunde holde en Mand oppe. Endvidere maatte den forreste Slæde være den tungeste, saaledes at denne skar igjennem for de andre og paa denne Maade averterede og stoppede dem itide. Efter at have beregnet Kajakkernes Bæreevne fastsattes Bagagevægten i Overensstemmelse med ovenstaaende Fordringer, men en anden vigtig Fordring var, ifølge foranstaaende, at Kajakkerne til enhver Tid vare tætte og i fuldstændig brugbar Stand, og da det var at vente, at Slæderne ofte vilde vælte i Skruisen, gjaldt det om at anbringe Kajakkerne saaledes, at de, saa vidt muligt, i saa Tilfælde ikke led nogen nævneværdig Overlast. Af denne Aarsag afvegtes i denne Henseende fra den fortrinlige Udrustningsmetode, som Nansen anvendte paa sin berømte Slædetur, og som i det Hele og Store har tjent som Mønster. I Stedet for, som Nansen, at stille Kajakkerne med Kjølens nedad ovenpaa Slæden, hvorved det forekom mig, at Bunden stærkt udsattes for at beskadiges, lavedes ovenpaa Slæden en firkantet Kasse af tykt Sejldug, hvori Bagagen stuvedes, og ovenpaa denne lagdes den tomme Kajak med Bunden i Vejret. Kajakhullet var forinden blevet vandtæt lukket. Ved denne Anbringelsesmaade opnaaedes, at Kajakkerne ikke havde et eneste Hul, da vi efter at have været ude i fire Uger satte over Angmagsalik Fjorden i dem.

Paa tre Slæder, hver forspændt med 5 Hunde, var Bagagen fordelt. Den forreste Slæde var den tungeste, og paa den fandtes alle de Gjenstande, vi bedst kunde undvære, dersom Slæden skulde skære igjennem, og det skulde blive umuligt at bjærge den. En Slæde med Oppakning vejede gennemsnitlig ca. 430 Pd. Vi medførte Proviant til 48 Dage og Hundefoder til 28 Dage. Jeg kjørte selv forreste Slæde, *Nielsen* den anden og *Jacobsen* den tredje.

Forinden Afrejsen overdroges Ledelsen af Forretningerne ved Stationen til Kand. *Kruuse*. Sammen med Doktoren udførte han, mens Slædeturen varede, det kjedelige og trættende Arbejde med timevis Observationer hele Etmaalet rundt, foruden meget andet.

Endelig d. 22. Februar kunde vi drage afsted.

Udenfor Tasiusak laa Havisen, saa langt man kunde øjne, som et bølgende Hav af sammenskruet Storis, isprængt med talrige Isfjælde. Isen var brudt, men Revnerne vare som Regel ikke brede, end vi kunde kjøre over dem, ganske vist ikke uden at vi af og til sank i til Knæerne. Om Aftenen slog vi Telt paa Havisen. D. 23. om Morgenen syntes Isen at sætte udefter. Vi maatte snarest muligt se at naa Land. Men Fremkomsten sinkedes af brede Bælter af Vand, som vi maatte udenom, og først sent paa Aftenen, efter en lang og anstrængende Dag, naaede vi Tasiusarsik Pynten. Rigtignok undgik vi ikke flere Gange at gaa igjennem til Bæltstedet, og Jacobsens Slæde var paa et hængende Haar ved at skære igjennem. Lige indtil d. 3. Marts laa vi her.

Angmagsalik Fjorden kan betragtes som et eneste stort Strømsted, og, trods Kulden og den megen Nyis, der stadig dannede sig, vilde den ikke lægge til. Men endelig d. 3. Marts kom vi over til Nunakitit, en af Øerne ved Kap Dan. Nu gik Rejsen videre, saa hurtigt Mennesker og Dyr kunde udholde. Snart gik det indenskjærs, snart langt ude paa Havisen, der med sine vældige Skruninger, hvor gigantiske Isblokke vare væltede ovenpaa hverandre, vidnede om de mægtige Kræfter, der havde været i Bevægelse, inden det Hele var frosset sammen til en Masse. Det Hele mindede om et Alpelandskab hugget i Is, hvor Skruningerne, der som Regel følge Kystretningen, havde dannet lange Bjærgkjæder, og oven over disse hævede de talrige indefrosne Isfjælde sig som mægtige, isolerede Bjærge. Som Regel kunde vi følge Skruningernes Retning, og da var Fremkomsten taalelig, men skulde man paa tværs af dem, var det et utroligt Slid. Og stødte hertil dyb og blød Sne, hvor vi selv, trods Skierne, sank dybt i, og hvori Hundene næsten undertiden helt forsvandt, da avancerede vi kun Alen for Alen, ofte kun ved at tage Slæderne en for en. Men, hvor smagte Hvilen ikke ovenpaa saadan en Dag. Ja, selv de ellers aarvaagne Hunde vare da saa anstrængte, at f. Ex. to Bjørne en Nat havde passeret klods forbi vor Teltlejr, uden at nogen af dem havde givet Hals. Men ufrivillige Hvil fik vi af og til, naar Snestormene tvang os til at ligge stille. Vi laa da fuldt paaklædte i Soveposen. Udenfor Isbæltet væltede Atlanterhavets Bølger, og Isen kunde jo brydes, naar man mindst ventede det.

D. 10. Marts naaede vi Depotøen, Endepunktet for vor Baadtur i Efteraaret. Vest for Depotøen, fandt vi et smalt Sund, Depotsund, som vi strax kunde se maatte være et Strømsted. Jeg tog derfor

samme Dags Aften en Skitur gjennem det for at undersøge Isen og fandt den stærk nok. D. 11. var det stormende med stærk Nedbør af Sne. Isen i Depotsund var fri for Sne, da jeg undersøgte den d. 10.; men Sneen, der faldt d. 11., havde dækket Isen og som slet Varmeleder udelukket Kulden. Isproduktionen var derfor bleven mindre end den Formindskelse af Istykkelsen, som den stadig virkende voldsomme Strøm ved Strømsstederne frembringer ved at slide og male væk af Isen paa dennes Underside, og i dette Forhold maa Grunden søges til det Uheld, som ramte os d. 12.

Da vi paa denne Dag vare komne midt ud i Sundet, brast Isen pludselig under min Slæde, og denne saavel som jeg selv laa i samme Nu i Vandet. At komme op paa Kajakken og faa Hundeskaglerne kappede var et Øjeblikks Sag. Hundene bjærgede derpaa sig selv. Nu gjaldt det om at faa de to andre Slæder ind paa fast Is, thi ved Undersøgelsen viste det sig, at den Is, de holdt paa, var fuldstændig raadden. Det lykkedes, og først da kunde vi aande frit. Vare alle 3 Slæder gaaede igjennem, havde vi været temmelig ilde farne. Thi efter flere Forsøg paa at bjærge den sunkne Slæde maatte vi efter 3 Timers forgjæves Arbejde opgive det. Kun Kajakken og nogle Smaating bjærgedes, og under dette Arbejde gik jeg ikke mindre end fire Gange igjennem. Men mine to raske Ledsagere bjærgede mig hver Gang, indbyrdes forbundne som vi vare ved Tove. Saa fik vi Tellet rejst og Kjæden i Sving, derpaa nogle tørre Klæder paa og ned i Soveposen. Noget forfrossen var jeg jo bleven efter de mange Vandgange. Det frøs 16° C. om Morgenen, da vi drog afsted.

Efter dette Tab af Materiel ansaa jeg det for rigtigst at vende om, i Særdeleshed da der efter de indhøstede Erfaringer var større Sandsynlighed for at naa nordpaa med Baad ved Sommertid end med Slæde ved Vintertid.

D. 13. Marts tiltraadte vi Hjemrejsen. Ankomsten til Angmagsalik Fjorden var denne fuldstændig aaben. Vi surrede da de 3 Kajakker sammen til en Flaade og færgede paa denne det Meste af vor Bagage, den ene Slæde, et Spand Hunde og os selv over Angmagsalik Fjorden. Tre af vore eskimoiske Venner ved Nunakitit hjalp os dermed, idet de i deres Kajakker gjorde Tjeneste som Bugserbaade. D. 21. Marts sent paa Aftenen naaede vi atter Tasiusak og blev modtagne med aabne Arme af vore to tilbageblevne Venner. Temperaturen paa Slædeturen toges Morgen og Aften med et Slingtermometer. Laveste observerede

Temperatur gav $\div 26\frac{1}{2}^{\circ}$ C. Middeltallet af alle Af-læsningerne $\div 14^{\circ}$ C. Den tilbagelagte Vejlgænge paa Slædeturen var ca. 160 Kml.

I kartografisk Henseende var Udbyttet kun ringe; men jeg havde faaet Lejlighed til at lære Isforholdene langs Kysten at kjende ved Vintertid, hvad der er af stor Vigtighed for den projekterede Expedition fra Scoresby Sund.

Hjemkommen fra Slædeturen fortsattes Arbejderne ved Stationen som hidtil. Saa snart de første Foraarstegn viste sig, fortsatte Kand. Kruuse sine af Vinteren afbrudte botaniske og geologiske, og Doktor Poulsen sine zoologiske Undersøgelser. Doktor Poulsen havde desforuden under hele vort Vinterophold en udbredt Lægepraxis blandt Eskimoerne, foretog anthropologiske Maalinger af dem, hvorved G. Holms Maalinger suppleredes, samt vaccinerede omtrent to Tredjedele af hele Stammen. Vi tog endvidere fat paa Klargjøringen til Baadturen. Efter Erfaringerne fra Efteraaret var der en Del, der skulde forandres, og enkelte Gjenstande forfærdiges. D. 7. Juni var alt klart. Vi transporterede da paa Slæder Baad og Gods over Fjordisen ud til en Pynt ved Tasiusaks Munding for at være klar til at afrejse, saa snart Havisen tillod det. Allerede d. 10. Juni kom vi afsted og fik i Dagene til d. 19. Juni det store Økomplex omkring Kap Dan undersøgt. Og nu var Tiden saa langt fremrykket, at vi kunde tænke paa at gaa nordefter.

Baadturen nordefter.

Ved Udrustningen til en saadan Baadtur gjælder det jo om, saa vidt muligt, at have forudset alt, hvad der muligen kan indtræffe, og i Overensstemmelse hermed udruste den. Uden at gaa ind paa Detaljer, skal der blot anføres to Eventualiteter, som vi fremfor alt maatte være belavede paa. 1) Baaden kunde blive skruet ned. Af denne Grund var al Provianten gjort synkefri. Alle i Baaden vidste Besked med, hvad der i saa Tilfælde først og fremmest skulde bjærges. Der var da en Mulighed for at faa lavet en Baad af Soveposernes Overtræk, som var af vandtæt Dug samt af Træværk fra den knuste Baad og saaledes ved Hjælp af denne Baad naa hjem. 2) Vi maatte være belavede paa at overvintre. Af denne Grund medførtes en betydelig Mængde Ammunition m. m.

Opmaalingen af Kysten og dennes naturvidenskabelige Undersøgelse fordrede endvidere Medførelsen af et ret betydeligt Materiel. Vægten af alt, hvad vi medførte, fremgaar af hosstaaende Tabel:

Baad med Tilbehør	948	Ƴ	90	Kv.
Geværer og Ammunition	98	—	08	—
Botanisk Udrustning	81	—	35	—
Geologisk —	18	—	00	—
Lægevidenskabelig Udrustning	9	—	00	—
Zoologisk og anthropologisk Udrustning	44	—	75	—
Instrumenter	62	—	76	—
Telt og Soveposer	164	—	30	—
Værktøj	65	—	37	—
Petroleum. Kogegrej	122	—	35	—
Hver Deltagers personlige Udrustning 46 Ƴ	230	—	00	—
Forskjelligt	11	—	16	—
Proviand til selve Baadturen (Emballagen iberegnet) ca.	780	—	00	—
Proviand til at nedlægge i Depot paa Kysten (Emballagen iberegnet) ca.	317	—	00	—
Ialt	2953	—	52	—

D. 21. Juni afrejste vi fra Tasiusak og naaede allerede d. 24. Jærnøen, men her ventede der os en ubehagelig Overtaskelse. Vinterisen laa endnu ubrudt her. Dog saas enkelte Vaager og Render i den. Ved et til sine Tider usædvanlig haardt Slid lykkedes det os d. 30. Juni at naa Stenøen. Men de mange Gange, vi havde været nødsagede til at hale Baaden med fuld Last op over Isen, havde taget stærkt paa den. Et Bord var knækket, Aarer og Isredskaber stærkt medtagne, og skulde Fremkomsten ikke snart blive hurtigere, saa det sort ud. Og Udsigterne vare ikke lovende. Saalangt jeg fra en Fjældtop paa Stenøen kunde se, laa Havisen ubrudt nordefter. En 3 Dages Storm brækkede en Del op i Isen; men først d. 11. Juli slap vi fra Stenøen. Dette var den værste Tid for mig paa hele Expeditionen, thi for hver Dag, der saaledes gik ørkesløst hen, forringedes Chancerne for et gunstigt Udfald.

D. 9. Juli havde vi gjort et Forsøg paa at komme videre, men Isgangen var saa stærk, at vi maatte vende om. Ved denne Løjighed prøvede vi for første Gang at lade Isen skrue Baaden op paa en Skodse paa samme Maade, som Hvalfangerne gjøre. Med Forenden mod den Skodse, vi vilde op paa, og Agter-

enden mod den Skodse, der kørte ned mod os, skubbedes Baaden roligt og pænt op paa Isen. Efter en Times Forløb skiltes Skodserne atter ad, og Baaden med hele sin Besætning løb atter i Vandet. Som anført, kom vi afsted fra Stenøen d. 11. Juli. Der var som sædvanlig stærk Isgang omkring Øen, men det lykkedes efter et voldsomt haardt Arbejde at komme igjennem og over til Depotfjorden, dog ikke uden atter at knække et Bord. I Depotfjorden var Isen spredt, og d. 12. Kl. 2 $\frac{1}{2}$ Fm. ankom vi til Ødesund, hvor en Snefane afgav Plads for vore Soveposer. Fra nu af slog vi nemlig sjælden Telt, ofte fordi der ingen Teltplads var, men ogsaa for at spare Tid. Som Regel lagde vi os rundt omkring paa Stenene i vore Soveposer. En flad, horisontal Sten var en Sjældenhed og betragtedes som en fortrinlig Soveplads; som oftest maatte vi nøjes med en skraa Sten, hvor vi da byggede op paa Siderne med Sten for ikke at trille ned, eller ogsaa laa vi ovenpaa en Samling mere eller mindre kantede Sten. Men, efter de anstrængende Dage, som nu paafulgte, sov man storartet paa hvadsomhelst. Af og til kunde vi ogsaa være heldige at finde en dejlig, lyngklædt Plet. Men, selv om vi havde arbejdet mange Timer i Træk i Isen, var der ikke al Tid Hvil, naar Baaden var losset og paa Land. Var det klart Vejr, maatte Jakobsen og jeg strax tilfjælds og maale, thi vi vare aldrig sikre paa, naar Setaagen væltede ind over Isen. Saa gik Naturforskerne samtidig ud, medens Nielsen blev tilbage for at grave ud i eskimoiske Ruiner, hvis saadanne fandtes, passe paa vort Gods og lave Pemmikanen, denne Herreret, hvorom alle Tanker drejede sig, eftersom Arbejdet nærmede sig sin Afslutning. Denne Arbejdsmaade lod sig dog kun udføre, saa længe det var lyst hele Døgnnet rundt.

Opad Dagen d. 13. Juli drog vi videre og ankom Kl. 12 Mn. til Kap Wandel. Vi havde Taaget det meste af Dagen, men paa Hjemturen fik vi Løjighed til at undersøge det Fjordkomplex, som her skærer sig ind, og som med sine talrige, eskimoiske Husruiner, Teltpladser og Grave fordem maa have været lige saa stærkt beboet som Angmagsalik Distriktet. Isen var temmelig spredt, men opfyldt af saa mange Isfjelde, at man til sine Tider aldeles ikke kunde se Horisonten. Fjordisen, som endnu laa i flere Smaabugter, samt de udstrakte Skodser af Vinteris, som vi mødte, tydede paa, at Isen maatte være brudt for ganske nylig. D. 13. var Fremgangen kun ringe. Det meste af Dagen maatte vi hugge og stage os frem, og tilmed var der stærk Dønning. Hen paa Aftenen halte vi Baaden

op paa en mægtig Ismark, som vi antog stod paa Grund for at tilbringe Natten her. Men da den kort efter begyndte at drive sydefter, maatte vi an igjen for ikke at tabe de faa Kml., vi vare komne frem i Løbet af Dagen, og først langt hen paa Natten havde vi Baaden paa Land paa en nedstyrtet Stenmasse paa Halvøen mellem Steenstrups søndre og nordre Bræ.

D. 14. naaede vi efter et møjsommeligt Arbejde forbi Steenstrups Bræ og ankom om Aftenen til en lille Fjord vestfor Kap G. Holm. Steenstrups Bræ er en mægtig, ca. 13 Kml. lang Bræ, der med 3 Arme falder ud i Havet. Den synes at være meget produktiv, thi Hundreder af Isfjælde, tildels meget store, laa klumpede sammen saa tæt udenfor den, at det var vanskeligt at se, hvor Bræen hørte op, og Isfjældene begyndte. Farvandet mellem Fjældene var opfyldt af skarpkantet, glashaard Kalvis, paa sine Steder i saa stor Mængde, at vi havde Vanskelighed ved at arbejde Baadene igjennem. Om Aftenen saa vi, hvor det havde slidt paa Aarer og Baad. Men de Blikplader, som Baaden var beslaaet med fra Stævnen og til det bredeste Sted, havde taget godt af. Det var med en vis Lettelse, vi saa Bræen bag ved os, thi Sejladsen mellem de utallige Isfjælde, som vi ofte vare tæt indesluttede af, var ikke uden Spænding. Thi ofte skyder der pludselig frem fra Fjældenes Underkant mægtige, løsrevne Isklumper, der paa Grund af Opdriften komme op med saa stor Kraft, at de kunne knuse eller kentre en Baad.

D. 15. Juli var Fremkomsten i Begyndelsen yderst ringe, men Forholdene bedredes i Løbet af Dagen, medens samtidig Isfjældenes Antal aftog, og hen paa Aftenen naaedes Kap Hildebrandt. Dønningen var denne Aften saa stærk, at det kun var med største Vanskelighed, at vi fik Baaden paa Land. D. 16. passeredes Skrækkens Bugt. Ikke uden en vis Højtidelighed betragtede vi Bugten, thi man kom jo uvilkaarlig til at tænke paa, hvad Hansa Expeditionens Medlemmer maa have lidt, da de her paa deres drivende Skodse midt i Vinterens Hjærte nærmede sig Kysten, saaledes at de troede, Skodsen skulde knuses imod de næsten lodret affaldende Pynter, der danne Indløbet til Bugten. Som bekjendt, blev „Hansa“ skruet ned ud for Scoresby Sund. Besætningen reddede sig paa en Ismark og drev paa denne i Løbet af en Vinter ned langs Grønlands Østkyst, indtil den hen paa Sommeren kom i Land ved Frederiksdal paa Grønlands Vestkyst. Hen paa Natten naaede vi Kap Warming. Den tilbagelagte Strækning mellem Kap Wandel og Skrækkens Bugt er gennemgaaende noget af det mest

utilgængelige, man kan tænke sig, med sine høje, forrevne Fjælde, der falde næsten lodret af imod Havet. De lodrette Vægge vare gennemfurede paa kryds og tværs af eruptive Gange, der vidne om en fjærn forbigangen Tidsalder i Jordens Udviklingshistorie, hvor alt dette sydede og boblede — en mærkelig Modsætning til den iskolde, majestætiske Ro, som nu karakteriserer Landet.

Selve Kap Warming viste sig usædvanlig frodigt i Sammenligning med den nys tilbagelagte Strækning. Den ret betydelige Skjærgaard udenfor havde gjort Isen mere spredt, og vi begyndte allerede at regne ud, hvornaar vi kunde naa den store Fjord Kangerdlugsuak, vore Ønskers Maal. Men allerede faa Dage efter skulde vi staa ved Rejsens Endepunkt. Kommen nordfor Kap Jørgensen skiftede Landet mere og mere Karakter. Fjældene blev mere afrundede, medens Bræernes Antal tiltog. I flere Bugter og Fjorde laa Vinterisen endnu. Sneen laa mange Steder alenhøj fra Fjældtoppene helt ned til Vandet. Paa den drivende Polaris fandtes ligeledes høj Sne. Dyre- og Plantelivet aftog mere og mere. Endogsaa Klimaet forandredes; det var nærmest efteraarsagtigt. Nedbøren var som Regel Sne, og Temperaturen var ofte negativ. Den svære Dønning, vi havde haft hidtil, hørte fuldstændig op, og da vi d. 19. Juli hen paa Eftermiddagen naaede Aggas Ø., stoppedes al Fremkomst. Polarisen laa her endnu ubrutt. Natten tilbragte vi paa Vinterisen i en lille Bugt vestfor Aggas Ø, thi Kysten var aldeles utilgængelig. Om Natten blæste det op af NV. med Sne, og da vi som sædvanlig ikke havde slaaet Telt, vare Soveposerne mindre behagelige, da vi vaagnede hen paa Morgenen. Da den stive nordvestlige Kuling hen paa Eftermiddagen løjede noget af, gik vi alter ud, men den havde desværre ingen Forandring gjort paa Isen.

Vi vendte nu tilbage til Nualik, som var det nærmeste Sted, hvor vi kunde vente at komme i Land, og her fandt vi en uddød, eskimoisk Koloni. Tæt ved det Sted, hvor vi landede, var den Katastrofe indtruffen, som havde berøvet 30—40 Mennesker Livet. I et enkelt Hus, 26 Fod langt og 11½ Fod bredt, havde hele Kolonien levet. Det tildels sammenstyrtede Tag og de udenfor spredte, hvidblegede Kranier lod os ikke i Tvivl om, hvad der ventede os indenfor. Paa de syv Brixer langs Bagvæggen laa Skeletterne, og langs Brixenes Yderkant fandtes endnu Rester af Eskimoernes lange, sorte Hovedhaar. Alt Inventar stod urørt, kun paavirket af Vind og Vejr. Var det Forgiftning eller Sult, de vare døde af? Noget

bestemt kan næppe udtales desangaaende. Der var vist næppe nogen af os, som ikke blev greben af dette Syn, endskjønt ingen lod sig mærke med det, og Videnskaben fordrede sin Ret. Med Ivrighed gik vi alle i Gang med at undersøge alt og udtage de bedste etnografiske Gjenstande for at bringe dem hjem.

Jeg bestemte mig til at nedlægge Depotet her, thi det var jo tvivlsomt, om vi kunde vente at naa længere frem i Aar. Endvidere byggedes der paa en nærliggende Fjældtop en ca. 2 Meter høj Varde, i hvilken blev nedlagt Beretning om Rejsen samt bekjendtgjordes, at Landet var taget i Besiddelse i Hans Majestæt Kongen af Danmarks Navn. Og i 5 Minutter vajede derpaa det danske Flag paa Toppen af Varden.

Med alle disse Arbejder gik Tiden til d. 23. Juli, da vi atter gjorde et Forsøg paa at gaa nordpaa. Men Forholdene vare uforandrede. Fra Øen Aputitek fik jeg en glimrende Udsigt nordover helt op til Fjorden Kangerdlugsuak. Isen gik saa godt som overalt helt ud til Havet, kun afbrudt af og til ved et kjendeligt fremspringende Forbjerg, som f. Ex. Kap Edvard Holm. Og udenfor Kysten laa Havisen som en eneste skinnende hvid Masse, der med sine Skrninger og indfrosne Isbjerge mindede om et stivfrossent, oprørt Hav. Ikke en Draabe Vand var at se.

Under disse Omstændigheder ansaa jeg det for rigtigst at vende om. Thi vel kunde vi maaske ved at vente naa videre, men vi vilde da være udsatte for at naa for sent til Skibet, og overfor denne Eventualitet, hvorved den anden Expedition vilde udsættes et Aar, blev Gevinsten ved at vente for ringe.

D. 24. Juli begyndte Hjemrejsen, og havde vi haft Modgang tidligere, fik vi nu en ganske storartet Hjemrejse. Vi undgik naturligvis ikke af og til de sædvanlige Fataliteter, og udfør Øen Nanertalik vare vi nærmere ved at blive skruede ned end nogensinde før. Vi kom ind i en fuldstændig Malstrøm. Baaden blev klemt inde imellem to Skodser, blev kajet halvt rundt, men løftedes samtidig op af Isen. Da Skodserne et Øjeblik skiltes, fik vi den halet op paa en Skodse, og „Agga“ (Baadens Navn) havde atter vist, hvilken fortrinlig Baad den var. Den havde ingen Skade taget. I en god Time kjørte vi nu rundt i Strømmen, medens flere Skodser blev knuste og masede lige tæt ved os, men vor holdt heldigvis. Vi slap denne, som mange Gange tidligere, med Forskrækelsen, og, begunstigede af gode Isforhold, naaede vi allerede Tasiusak d. 18. August, omtrent en Uge tidligere, end vi havde ventet, efter at have tilbagelagt ca. 450 Kml.

Vi fik nu god Tid inden Skibets Ankomst til at ordne alle vore Sager til Hjemrejsen. Navnlig blev den etnografiske Samling grundig undersøgt, især ved velvillig Assistance af Handelsbestyreren Johan Petersen, der ved denne som ved alle tidligere Lejligheder ydede mig værdifuld Assistance, takket være hans indgaaende Kjendskab til alle grønlandske Forhold. Det blev konstateret, at de ved Nualik uddøde Eskimoer ere de samme, som, ifølge G. Holm*), rejste nordpaa i 1882.

De paa den medfølgende Kortskitse opførte eskimoiske Navne ere hentede fra nogle Kortskitser, som G. Holm**) under sin Overvintring ved Angmagsalik i 1884—85 erhvervede sig af nogle Eskimoer, der havde berejst Kysten. Det vil allerede kunne ses, hvor forbavsende godt i det mindste en af disse Skitser er udført, og vil saaledes give et vigtigt Bidrag til Forstaaelse af Eskimoernes Kultur inden Europæernes Ankomst. De paa den medfølgende Kortskitse opførte danske Navne ere givne af mig. Det vil ses, at jeg har tilladt mig at opkalde de vigtigste Punkter efter Medlemmerne i Kommissionen og i Carlsbergfondets Bestyrelse, idet Expeditionen skylder disse Mænd sin Tilblivelse.

D. 3. September tilvinkede vi vore Venner i Angmagsalik, Missionæren Hr. Pastor Rüttel med Frue og Handelsbestyreren Hr. Johan Petersen med Frue, det sidste Farvel, og begunstigede af Vind og Vejr naaede vi allerede Kjøbenhavn d. 12. September.

Efter 13 Maaneders Samliv skiltes jeg her fra mine Ledsagere og Venner. Aldrig havde de svigtet eller givet fortabt, hvor meget jeg end ofte havde maattet forlange af dem.

Résumé.

Det vil ses, at Expeditionen er udført nøjagtig efter Planen. Dens Resultater ere:

- 1) Kortlægning af Kysten fra ca. 65 $\frac{3}{4}$ ° N. Br. til 67° 22' N. Br. Landet endvidere set og skitseret op til ca. 68° N. Br.
- 2) Botaniske, zoologiske og geologiske Undersøgelser paa denne Kyststrækning. For Botanikens og Zoologiens Vedkommende hjembringes Samlinger, medens geologiske Samlinger ikke kunde medtages i Baaden paa Grund af Bjærgarternes store Vægt.

*) „Meddelelser om Grønland“ Bind X. Pag. 56.

**) „Meddelelser om Grønland“ Bind IX. Pag. 217.

- 3) Etnografiske Undersøgelser paa nævnte Kyst. En ret betydelig Samling etnografiske Gjenstande hjembringes fra den uddøde Koloni paa 67° 15' N. Br.
- 4) Hjembringelsen af en Kraniesamling paa 17 eskimoiske Kranier.
- 5) Udlægning af to Depoter: Et paa 66° 7' N. Br. og et paa 67° 15' N. Br.
- 6) Oplysninger om Isforholdene nordfor Angmagsalik Distriktet.
- 7) Komplettering af G. Holm's Undersøgelser i Angmagsalik Distriktet saavel i naturvidenskabelig som i kartografisk Henseende.
- 8) Fortsættelse af de af G. Holm paabegyndte antropologiske Maalinger af Eskimoerne.
- 9) Vaccination af ca. $\frac{2}{3}$ af den i Angmagsalik boende eskimoiske Stamme samt Iagttagelser over de blandt Eskimoerne hyppigst forekommende Sygdomme.
- 10) Udførelsen i Vinterkvarteret af de foran nævnte Observationer.
Talrige Fotografier og Landtoninger ere blevne tagne.

II.

Naturforholdene paa Østgrønlands Kyst mellem 66° og 67° 22' N. Br.

af Cand. mag. C. Kruuse.

Expeditionens Hovedformaal var, som bekjendt, at trænge saa langt nordover langs Kysten som muligt, og Arbejdet hermed slugte saa megen Tid, at der kun i meget beskedent Maal kunde anstilles naturvidenskabelige Undersøgelser, og disses Omfang blev end yderligere indskrænket, fordi det kun yderst sjældent var muligt ved Valget af Teltplads at tage Hensyn til andet end netop det ene, som Nødvendigheden bød, nemlig til Muligheden af overhovedet at komme i Land. Hvor Vejen til det Indre af Landet oftest var afskaaren af lodrette, ubestigelige, gølge Fjældvægge, og selv ved et længere, tvungent Ophold vare vi saa uheldige at være indskrænkede til en lille, lav, nøgen Pynt, som adskiltes fra større Fjælde ved impassable Kløfter. Af disse Grunde er den Kundskab, vi ved vore Arbejder have tilvejebragt om Naturforholdene paa Østkysten, yderst fragmentariske, men, skjønt flere vigtige Spørgsmaal maa staa hen til senere Undersøgelser, er jeg dog i Stand til at kaste Strejfflys over

Landskabet, og dette skal jeg i det følgende gjøre i korte Træk.

Landets geologiske Forhold. Kysten dannes af meget stejle Fjælde, som i den sydligste Del omkring 66° N. Br. naa 4000—6000 Fods Højde (Ingolfsfjæld), medens de paa den øvrige Del ere omkring 2000 Fod og nordfor 67° 10' N. Br. sænke sig til 2—500 Fod, ligesom Forholdet er paa Vestkysten under lignende Bredde, og umuligt er det ingenlunde, at der her, som Sagnet siger, findes et Sund gennem Landet; men dette er og har lige siden Istiden været dækket og udfyldt af Indlandsisen, saa nogen praktisk Betydning kan det ikke have. Fjældene dannes hovedsagelig af skarpe Rygge, som strække sig ud vinkelret paa Kysten og hovedsagelig ere dannede ved, at Nedbrydningen af et gammelt Massiv har fulgt Spaltesystemer i dette; senere har Isen fortsat denne Virksomhed og mange Steder udvisket dens Spor, idet den tog det mellemliggende bort.

Disse Fjældrygge ere i Modsætning til, hvad der ellers er Tilfældet i Brælandskeer, overmaade stejle ikke alene paa Pynterne ud mod Havet, hvor deres Sider ere uregelmæssig forrevne ved den idelige Nedstyrtning af Blokke, men ogsaa paa Fjordsiderne, hvor jeg et Par Gange har maalt Heldningsvinkler paa 80° og 85°, og isskurede Skrænter paa over 45° Fald vare ikke sjældne.

Bjergarten er overalt en meget løs og let forvitrende Gnejs med Lag af Hornblendeskifere, der synes at hvile paa en meget fastere og mere modstandsdygtig Granit.

Gnejsen indeholder især i den sydlige Del store Masser af Granat og er overalt meget jærnholdig, hvilket giver Landet et meget trist, rustbrunt Udseende.

Lagdelingen i den er mange Steder overmaade tydelig i de ypperlige Profiler, som dannes ud mod Havet, men paa Grund af vor Rejsemaade var det umuligt at tilvejebringe Tegninger af den. Skifrigheden træder ligeledes stærkt frem mange Steder og spiller en Slags økonomisk Rolle for de Indfødte, som benytte de store afspaltede Plader til Gulve i deres Huse og Telte.

Graniten kommer i Reglen kun til Syne i lave, stærkt isskurede Pynter, som skyde ud paa Siderne af de høje Gnejsrygge; men enkelte Steder, f. Ex. i *Ikatek* og *Ødesund*, hæver den sig dog op til 1500—2000 Fods Højde og staa da med overordentlig stejle, glat-skurede Vægge.

Omkring den 67. Breddegrad hviler Gnejsen ikke paa Granit, men paa en Brecie, som i en mær-

køre Grundmasse indeholder Brudstykker af stærkt stribet Gnejs. Saavel Graniten som Gnejsen ere gjennemsatte af Pegmatitgange og ere desuden gjennebrudte af utallige Diabasgange, som tiltage i Mægtighed og Antal nordefter og tilsidst tilsyneladende danne mere end Tredjedelen af Fjældvæggenes Masse.

Langs disse Eruptivgange er Gnejsen meget stærkt forandret, idet den er sprækket i mange Retninger og har antaget en lysere, rødgraaf Farvetone og frem for alt meget lettere sprænges af Frostene, da Vandet har meget let Adgang til dens Indre gennem de talrige Ridser; derfor spille disse Gange en meget stor Rolle i Landskabet, idet de ved deres langsomme Forvitring komme til at staa som Vægge og Søjler og ofte bidrage til, at Fjældenes Sider blive overmaade stejle og Formerne yderst vilde.

Nedbrydningen spiller, som allerede omtalt, en overordentlig stor Rolle. Over alt, hvor det er muligt, ser man mægtige Thalusbannelser af svære, kantede Blokke, og i Foraarstiden hører man Braget af talrige Fjældskred; Fjældsiderne ere overpudrede med rustbrunt Støv, og paa de smaa flade Toppe, som det lykkedes mig at bestige, traf man talrige Rester af Flytblokke, som vare sprængte saa fuldstændigt, at deres Plads kun betegnedes af en Skjærvebunke, medens selve den faste Klippe var saa frostsprængt, at man med Fingrene kunde pille Stykke for Stykke bort til næsten 1 Fods Dybde, idet Stykkerne sad helt løse og kun holdtes paa Plads af Tyngden.

Et ret betegnende Exempel paa, hvor hurtigt Nedbrydningen virker paa denne Kyst, saa jeg ved *Depotoen*. Her fandtes blandt flere Husruiner en, hvis Indgang var brat afbrudt af en 10—15 Fod dyb Kløft med lodrette Vægge. Denne Kløft kan ikke have existeret den Gang, Huset anlagdes, thi Grønlænderne bygge altid deres Indgang saaledes, at der er en bekvem jævn Skraaning ned mod Havet, og desuden hængte den paa saadanne Steder tykke Græs- og Lyngtorv ud over Randen paa en saadan Maade, at man maa antage, at Fjældvæggen er formindsket næsten 1 Fod i Løbet af det sidste Par Aar. Bunden af Kløften var overskyldet af Højvandet og var næsten fuldstændig ren, idet det nedstyrtede Materiale er fjærnet af Vinterisen, da den ved Foraarstider forlod Landet. Dette er ligeledes Tilfældet langs de langt større stejle Vægge, som almindelig staa ud mod Havet, thi Vinterisen ligger fast til Landet længe efter, at Tøbrudet er begyndt, og modtager derfor største Delen af de nedstyrtende Forvittringsprodukter. Som Følge heraf træffer man ogsaa meget hyppigt Vinterisskodser,

som ere stærkt belastede med Grus og Sten, mest skarpkantede Stykker, der transporteres kortere Strækninger langs Kysten og aflejres igen paa Havbunden, naar den forholdsvis tynde Is i August smelter bort.

Der findes derfor ogsaa kun sjælden nogen Thalusbannelser ved Foden af disse Vægge; kun hvor der under Nedbrydningen er blevet efterladt en Klippe af haardere Materiale (i Reglen Granit, men ogsaa Basalt og, om end sjældnere, Gnejs), der har ydet stor Modstand, er der i Læ af den bagved og til Siderne ophobet et Virvar af Blokke, som blive mindre op mod Foden af Fjældet, hvor de tilsidst gaa over i Skjærver og Grus. Mellemrummene mellem disse Blokke ere selvfølgelig fyldte med Sne, som i nogen Dybde gaar over til perennerende Is.

Indlandsisen trækker sig i den sydlige Del temmelig langt tilbage fra Kysten og staaer kun i Forbindelse med denne gennem faa og større Bræer, som udgyde sig i Bunden af Fjorden. Længere nordpaa bliver det isfri Land smallere og Bræerne talrigere; de nøjes nu ikke længere med Bunden af Isfjordene, men fylde disse fuldstændigt og sende Tunger langt ud i Havet, hvilke kulminere i de 3 mægtige Bræer om Ikersuak, som, lig mægtige Floder, optage Afløbet fra Indlandsisens Opland i vid Udstrækning og derfor ikke taale nogen Konkurrent i det nærmeste Nabolag.

Disse Bræer, som tilsammen ere mellem 10 og 12 Kvartmil brede og i deres Midtparti staa med mellem 100 og 200 Fod høje Skrænter ud mod Havet, ere sikkert meget produktive, og, skjønt der ikke de to Gange, vi passerede dem, var nogen Lejlighed til at udføre exakte Maalinger, tager jeg ikke i Betænkning at udtale, at de høre til Jordens mægtigste Bræer. Beviset herfor ligger i de umaadelige Isfjelde, vi fandt flokkevis grundstødt ud for dem. Det var rene Kolosser paa 150—200 Fods Højde og 2000—2500 Fods Diameter, hvis Overflade fuldstændig lignede et Alpelandskab med Kløfter og Spidser. De blive sikkert staaende fast her, indtil der er kalvet saa meget løs af dem, at de kunne flyde bort over den Banke, som sikkert findes ud for Bræen. Havet er da ogsaa paa denne Strækning oversaaet med Kalvis og mindre, nylig dannede Fjelde, som let kunne henføres hertil, da Isen fra disse Bræer er dækket af et tyndt, chokoladefarvet Støvovertrek (rimeligvis Basaltstøv).

Nordfor Ikersuak, paa den Del af Kysten, som Grøn- lænderne have kaldt Kialenek, kunde man tale om et Lokalbræernes Paradis, thi her er den smalle Fjældrække, som skiller Isen fra Havet, kun gjennebrudt

af faa ægte Bræer, medens derimod hver Dal, hver Spalte og hver Flade huser en mindre Bræ, som, trods den fuldstændigste Mangel paa ernærende Sne-marker, dog naar Havet med en stejl, 10—40 Fod høj Kant, hvorfra der af og til løsner sig mindre Stykker.

Paa disse Bræskrænter ser man tydelig, at den Vej, Sneen har maattet passere for at naa fra det Sted, hvor den oprindelig faldt, og den Tid, der er medgaaet hertil, have været for korte til, Forvandlingen fra Kornsnæ til kornet Bræis har kunnet blive fuldstændig. Man ser i Reglen i Bræens Midte, hvor Vejen har været længst og Bevægelsen livligst, et lille Parti bleggryn Is, som ud til Siderne gaar mere eller mindre jævnt over i almindelig stærkt sammenpresset Sne. Ogsaa paa deres Overflade mærker man, ved at færdes henover dem, at det er Sne og ikke Is, man betræder; thi vel møder Foden i 1—3 Tommers Dybde fast Grund, men dette er kun en Skorpe, dannet ved Afsmeltningen, der let gennemhugges, og under den møder man atter et Lag noget fastere Sne. Der dannes derfor heller ikke større sammenhængende Isstykker fra dem; thi naar Blokkene styrte ned, de løses aldrig ved Opdrift, knuses de ganske smaat mod Havfladen, og naar Lokalbræen ikke denne, kommer dens Produkter kun til Havet som fintpulveriseret Sne.

Samtidig med, at Landet bliver lavere, sænker Snegrænsen sig ogsaa, om man da kan tale om en Snegrænse i et Polarland. Hver lav, afrundet Kulle bærer en Kalot af Sne, som udsender en eller flere hyppigt kælvende Bræer; hver ubetydelig Flade, hver Plads, hvor det overhovedet er muligt, at noget kan ligge, er dækket med mange Fod tykke Snedriver, som uvægerlig ende i afbrudte, stejle Skrænter mod Havet. Det isfri Land er ubetydeligt og indskrænkes hovedsagelig til de Klippeflader, der ere for glatte og stejle til, at noget kan hænge fast paa dem; selv disse slippe op, og Øjet møder tilsidst kun en bølgeformet, jævnt skraanende Sne eller Ismark, hvis Grænse mod Havet er yderst vanskelig at se.

Som Forholdene i Nutiden ere tæt søndenfor den 68. Breddegrad, have de sikkert været paa største Delen af Kysten under Istiden. Overalt, hvor man kommer frem, ses tydelige Spor af Isen; Skurstriber, der følge Dalenes Hovedretning, ere overmaade almindelige, og Dalenes og Fjordenes Sider ere bearbejdede og afrundede op til 11—1500 Fods Højde. Under denne Højde er det almindeligt at træffe alle Arter af Bræspor, men over den er det meget tvivlsomt.

om selve Indlandsisen har naaet. Vel ser man enkelte Steder, hvor Granit stikker frem, isskurede Flader til over 2000 Fods Højde, og hvor der findes Plads paa Fjældtoppene, vil man altid se dem afstumpede af de for Iserosionen karakteristiske paraboloider Flader; men dette kunde jo ogsaa skyldes Lokalbræer, og saadanne eller Rester af dem findes endnu ofte paa Toppene.

Paa selve Fjældsiderne er det over 1500 Fods Højde i Reglen ikke muligt at paavise nogetsomhelst Spor af Isskuring, idet Fjældene herfra hæve sig i overordentlig bratte Skrænter, der udelukkende ere prægede af Nedbrydningen, men det er jo muligt, at der i Tiden strax efter, at Isen var begyndt at trække sig tilbage, men endnu bedækkede den lavere Del af Landet og derved beskyttede den, begyndte en Periode, da Atmosfærierne virkede overordentlig stærkt paa de nylig blottede Toppe og hurtigt udslettede de mest fremtrædende Spor af Isbedækningen.

At de højeste Toppe, som f. Ex. Ingolfsfjældgruppen, skulle have været dækkede af Indlandsisen, er efter deres Form og Højde i Forhold til det øvrige Land lidet troligt, men Spørgsmaalet kan først besvares, naar der, forhaabentlig ad Aare, bliver foretaget Bestigninger af nogle af de højeste Toppe.

Vegetationen. Som det til Dels fremgaar af det forudgaaende, frembyder den af os besøgte Kyst ikke særlig gode Betingelser for Planteverdenen. Selve Fjældene ere for stejle og tørre til, at noget kan trives paa dem, og de Thalusbannelser, som findes ved deres Fod, ere næsten altid dannede af saa store kantede Blokke, at baade Vand og Jord forsvinde i dem, saaledes at der kun findes en faa Fod bred Strimmel af Vegetation ved deres øvre og nedre Rand. Kun enkelte Steder ere Forholdene saa gunstige, at der over en større Skraaning kan samle sig findelte Forvittringsprodukter, som vandes jævnt hele Sommeren af det fra Højfjældet nedsivende Vand og derved omdannes til en frodig Li med et tykt, friskgrønt Tæppe af blomstrende Urter. En Omstændighed, som stærkt indskrænker det for Planter beboelige Land, er de herskende Vinde, som fra NO. og NV. feje Sneen sammen paa Sydsiderne og aflejre perennerende Snedriver netop paa de Steder, hvor der er Læ.

Paa Vindsiden af Fjældene aflejres der vel ogsaa nogen Sne, men her faar den ikke Lov til at ligge; flere Gange i Vinterens Løb brydes den op af Nordoststormene, og Jordbunden underneden bliver udtørret af Vinden, saa at der kun er meget lidt Ro at finde selv for de nøjsomme Planter, som have forsøgt at friste Livet her; thi selv om de undgaa at blive

blæste bort med selve det Grus, de have fæstet Rod i, blive deres overjordiske Dele dog saa forpiskede og opslidte af det skarpe, fygende Grus, at hele deres korte Sommerliv gaar med til at læge de Saar, Vinteren har slaaet, medens der kun sjældent bliver Raad til Blomster og endnu sjældnere til Frugt.

Der er kun meget lidt fladt Land, og det er for det meste gamle Bundmoræner, som ere meget tørre, saasnart Sneen er smeltet af dem; men de gjøre dog i Sommertiden et forholdsvis frodigt Indtryk, da de kunne bære noget, som ligner en Hede, vel ganske lav og forkuet, men dog i Reglen med temmelig talrige Blomster,

Som Følge af disse ugunstige Forhold er det kun et meget ringe Antal Arter, som bebo Landet; i Forhold til Vestkysten er det endogsaa forbavsende lille.

Vi samlede paa vore Rejser følgende Arter Karplanter:

- Dryas integrifolia* M. Vahl.
 + *Potentilla palustris* (L.) Scop.
 + — *anserina* v *groenlandica* Ser.
Sibbaldia procumbens L.
 + *Alchemilla alpina*. L.
 + — *vulgaris* L. v.
 + *Hippuris vulgaris* L.
 + *Callitriche verna* v. *minima* Hpp.
 + *Epilobium anagallidifolium* Lam.
 + — *lactiflorum*. Hausskn.
 + — *alsinifolium*. Vill. * *Hornemanni* (Ruhb.)
 + *Chamencarium angustifolium* (L.) Spach.
 — *latifolium* (L.) Spach.
Empetrum nigrum. L.
Silene acaulis. L.
Viscaria alpina. (L.) Don.
Saginivalis. (Lindbl.) Fr.
Alsine biflora. (L.) Wbg.
 + *Helianthus peploides*. (L.) Fr. var *diffusa* Horn.
 + *Stellaria humifusa*. Rottb.
Cerastium trigynum Vill.
 — *alpinum* L. *flannatum*.
Cochlearia fenestrata. R. Br.
Draba hirta. L.
 — *nivalis*. Liljebl..
 — *aurea*. M. Vahl.
Cardamine bellidifolia. L.
Arabis alpina L.
 * *Papaver radicum* Rottb.
 + *Thalictrum alpinum* L.
Ranunculus glacialis L.
 — *pygmaeus* Wahlenb.

- + *Ranunculus hyperboreus* Rottb.
 + *Coptes trifolia* (L.) Satisb.
Saxifraga nivalis L.
 — *stellaris* L.
 — *cernua* L.
 — *rivularis* L.
 — *purpurascens* Lge.
 — *decipiens* Ehrh.
 — *aizoides* L.
 — *aizoon* L.
 — *oppositifolia* L.
Sedum Rhodiola. D. C.
 + — *annuum* L.
 + — *villosum* L.
 + *Plantago maritima* L.
 + *Armeria sibirica* Turcz.
 + *Pinguicula vulgaris* L.
Veronica alpina L.
 — *saxatilis* L.
 + *Pedicularis flammea* L.
 — *hirsuta* L.
 + *Euphrasia latifolia* Pursh.
 + *Thymus Serpyllum* L. var *prostrata* Hornem.
 + *Gentiana nivalis* L.
Diapensia lapponica L.
 + *Pyrola minor* L.
Phyllodoce coerulea (L.) Gren et Godr.
Cassiope hypnoides (L.) Don.
Loiseleuria procumbens (L.) Desv.
 + *Rhododendron lapponicum* Wahlenb.
Vaccinium uliginosum L.
 — — var *microphyllum* Lgs.
Campanula uniflora L.
 — *rotundifolia* L.
Taraxacum officinale Web.
Hieracium alpinum L.
 + — *nigriscens* * v *hyparcticum* Almqu.
 + *Gnaphalium norvegicum* Gunn.
Antennaria alpina L.
Erigeron alpinus L.
 + *Koenigia islandica* L.
Polygonum viviparum L.
Oxyria digyna Campd.
Salix herbacea L.
 — *glauca* L.
 + *Betula nana* L.
Tofieldia borealis Wahlenb.
 + *Juncus biglumis* L.
 — *trifidus* L.
Luzula multiflora Ly.

- Luzula confusa* Lindb.
 — *spicata* D. C.
Scirpus caespitosus L.
 + *Eriophorum Scheuchzeri* Hopp.
Carex nardina Fries.
 — *scirpoidea* Miehx.
 — *glareosa* Wahlenb.
 — *rigida* Good.
 + — *capillaris* L.
 — *rariflora* Sm.
 + — *supina* Wahlenb.
 + — *rupestris*. All.
 + *Phleum alpinum* L.
 + *Agrostis rubra* L.
 + *Aira alpina* L.
Trisetum subspicatum (L.) Beauv.
Catabrosa algida Fries.
 + *Glyceria maritima* Wahlenb.
Poa glauca W. Vahl.
 — *pratensis* L.
 — *alpina* L.
 + *Festuca ovina* L.
 + *Juniperus alpina* var *nana* Willd.
Lycopodium Selago L.
 + — *annotinum* var *alpestre* Hartm.
 + — *alpinum* L.
 + *Polypodium Phegopteris* L.
 + *Aspidium Lonchitis* (L.) Sw.
 + *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh.
Woodsia ilvensis R. Br.
 + *Equisetum arvense* L.

Disse 112 Arter kunne siges at repræsentere Floraen paa denne Del af Kysten; thi de enkelte, som ved en grundigere Undersøgelse yderligere ville kunne findes, ville altid være „Plantæ raræ“, som kun have Betydning for Vegetationens Fysiognomi, saa stor Betydning de end kunne have for Plantegeografien. De ere nu langt fra ligeligt fordelte over hele Kysten, tværtimod findes der en skarpt udpræget floristisk Grænse ved *Kap Wandel*. Alt, hvad der ligger nordenfor dette Forbjerg, er i højeste Grad arktisk, medens det søndenfor liggende Parti slutter sig til Angmagsalik Egnen og har en langt rigere Vegetation.

For Oversigtens Skyld har jeg betegnet de Arter, som kun ere fundne i den nordlige Halvdæl med *, medens de, som ere ejendommelige for den sydlige, ere mærkede med +. Man ser strax, at det sydlige Parti er langt det rigeste; det huser, foruden de 47 Arter, som ere fælles for begge, 63 Arter, som ikke findes i det nordlige, medens dette kun har to

ejendommelige Arter, der tilmed ikke ere særlig højarktiske i deres øvrige Udbredelse, saa at Grunden til, at jeg ikke har fundet dem i det sydlige Parti, maa hero paa den yderst overfladiske Udforskning, som Hensynet til Expeditionens øvrige Formaal nødvendiggjorde. Det skal dog bemærkes, at heller ikke den „Andra Dicksonska Expedition“ fandt disse Planter ved Angmagsalik.

Hvad derimod de 63 Arter, som ere ejendommelige for den sydlige Del, angaar, da er jeg ikke i Tvivl om, at de for den aller største Del mangle i den nordlige Halvdæl; thi det er for største Delen Planter, som kræve særlig beskyttede Lokaliteter, god Jordbund og megen Fugtighed for at trives, og disse Betingelser ere i langt ringere Grad til Stede i det nordlige Parti. I dette trænger Indlandsisen nemlig langt nærmere frem mod Havet og fylder Fjordene saa meget, at Hovedparten af den beboelige Grund er isdækt, og selve Siderne af Fjordene, som i det sydlige Parti frembyde de bedste Standpladser, ere her i en overordentlig Grad dækkede af Snebreer og Snefaner, som kun lade isolerede Klippepartier stikke frem, og Yderkysten med de faa Øer er overmaade stejl. I en Fjord paa 67° 7' N.Br. fik jeg ved en Times ihærdig Søgen samlet 15 Arter mellem de løse Skjærver, som dækkede det lille snebare Parti, hvor vi havde slaaet os ned for en Nat. Den følgende Lejrplads (Kap Christiansen) paa Yderkysten ved 67° 8' var dog endnu uslere; her saa jeg nemlig kun et Exemplar af *Salix herbacea* (med 3 Blade), der havde fundet Plads i en lille Fordybning i den lodrette Klippevæg, som adskilte den lave Strand fra det øvrige utilgængelige, snedækte Land. Vort nordligste Landingssted var i saa Henseende langt rigere. Her fandtes nemlig paa det lille, temmelig lave, let tilgængelige, snebare Parti 30 Arter Blomsterplanter, og paa en lige ud for beliggende Ø (Aputitek), hvis Overflade var fuldstændig snedækt, medens den stejle, lidt grusede Vestside var snebar, fandtes yderligere 3 Arter, altsaa i det hele 33 Arter, som alle høre til de mest nøjsomme i Polarfloraen.

I den sydlige Halvdæl ligger Indlandsisen temmelig fjernt fra Kysten, og Bræerne ere vel store, men naa kun til Bunden af Fjordene, hvorfor der ogsaa paa deres Nordbredder, hvor Solen ikke dækkes af nogen nærliggende Fjældkjæde, og hvor der paa Grund af Fjældenes Løshed dannes store Grusskraaninger, trives en ganske frodig Vegetation, og her bliver det muligt at skjelne mellem forskellige Vegetationsformer, som Urteli, Lynghede og Fjældmark, ligesom der

ogsaa optræder Vegetationsformer, der kunne betegnes som Krat, og, om end den nordligste Del nærmest Grænsen ved Kap Wandel mangler disse, findes dog Dværgbirken og Enebærret her, medens jeg ikke har set dem nordfor Kap Wandel.

Alt i alt kan man om hele Kysten sige, at den i floristisk Henseende er stærkt præget af det strængeste Polar klima trods sin sydlige geografiske Beliggenhed, og herved spiller vel nok Polarstrømmen, som absorberer store Varmemængder, den største Rolle, i det den gjør Sommeren kortere og koldere end paa Vestkysten, medens Vinterens urolige Vejr ikke lader Planterne faa nogen rigtig Hvileperiode. Ogsaa for Havets Vegetation spiller den, om end paa anden Maade, en overordentlig Rolle. Her er det den rent mekaniske Virkning, som Drivisen udøver paa Kystfjældene, der forhindrer Algerne i at trives paa de fleste Steder. Overalt, hvor man rejser langs den aabne Kyst, ser man Undervandsklipperne fuldstændig nøgne, og kun i Spalter træffes i den øvre Del nogle Alger; men de udnytte da ogsaa Beskyttelsen saa stærkt, at man næppe kan føre en Finger ind mellem dem. Udenfor de beskyttende Kanter ere de glat afbidte af Isen og se ud, som om de vare mejede af Menneskehaand.

Ligesom disse littorale Alger (2 *Fucuarter*, *Ceopteris*, *Ectocarpus m. fl.*) søge ogsaa de større sublittorale *Laminaria*, *Agarum* og *Alaria* Arter Læ bag fremstaaende Skjær, medens Strømløbene, hvor Bunden er helt glat, ere fuldstændig blottede for Vegetation.

Helt anderledes er Forholdet i de lukkede Fjorde og Bugter; thi her ser man i Havstokken en rig Bevoksning af *Ascophyllum* og *Fucus*, medens de dybere Dele, naar Vandet er klart, ere dækkede med Skove af *Agarum* og *Laminarier*; men noget nærmere om disse undersøiske Skoves Natur kan endnu ikke opgives. I det hele taget trænger Algevegetationen og Landvegetationen i den sydlige Del, indbefattet Angmagsalik Distriktet, i høj Grad til en grundigere Undersøgelse, da Forholdene her ere meget ejendommelige.

III.

Zoologiske Meddelelser m. m.

af Læge Knud Poulsen, Deltager i Expeditionen.

Der findes sikkert faa Steder paa Jorden, og paa tilsvarende Breddegrad maaske næsten ingen, saa dyrefattig som den Strækning af den østgrønlandske Kyst, der i 1898—99 berejstes af den danske Expedition til Østgrønland. Det er Kystpartiet mellem 65° 35' og 67° 22' N. Br. Fattigt er det Hele; men dog er der,

trods den temmelig ringe Breddeforskjel, en i Øjne faldende Forskjel i Frodighed og Dyrerigdom mellem den sydlige og nordlige Del af Strækningen.

Det sydligste Distrikt — Angmagsalik Distriktet — hvor Expeditionen overvintrede, er paa sine Steder endog et rent Paradis i Sammenligning med den nordligere Strækning, om der end ikke er Tale om en lignende Dyr-, særlig Fuglerigdom, som paa Grønlands Vestkyst. Men Sommeren er kun kort, og hele den lange Vinter hviler næsten alt Landdyreliv. Kun faa Ravne og Ryper finde med Besvær deres Føde paa Fjældenes enkelte snebare Pletter, og nogle enkelte Polarraeve kæmpe med Held den vanskelige Kamp for Tilværelsen. Med Maj Maaned begynder der saa smaat at komme lidt Liv i Dyrverdenen. Snespurven, den graa Digesmutte (*Saxicola oenanthe*), Sidsæronniken (*Acanthis linaria*) og den lille smukke Laplandsverling (*Emberiza lapponica*) komme til Landet; lidt senere ankomme Stenvøndere, Ryler, Præstekraver og Maager (*Larus leucopterus*) ligesom enkelte Svømmefugle, der om Vinteren kun træffes af og til ved de aabne Strømsteder. Tejsten (*Cepphus grylle*), Ederfuglen (*Somateria molissima*) og Graaanden (*Anas boschas*) blive nu mere almindelige.

En Foraarsbebuder er ogsaa Ringsælen (*Phoca foetida*), der Vinteren igjennem kun kommer op til Overfladen for at trække Vejret ved smaa Aandehuller, som den holder aabne i Isen; men fra Midten af April, naar Solen staar højt paa Himlen, og Fjordisen begynder at blive tyndere, kryber den op paa denne for at sole sig og føde sine Unger. Den er Østgrønlands almindeligste Sæl og vel de Indfødtes vigtigste Jagtbytte. Ogsaa den spraglede Sæl (*Phoca vitulina*) er ret almindelig; den kryber ikke op paa Isen, men derimod paa lave Skjær og først hen i Maj, Juni Maaned. Foruden dem findes den store Remmesæl (*Ph. barbata*) hele Aaret, men er sjældnere. Klapmydsen og Svartsiden komme paa Træk om Foraaret og Sommeren. Ligesaa Narhvalen, den eneste Hval der af og til fanges af Grønlænderne. Hvalrossen er ligeledes et sjældent Bytte. Ishjørnen er derimod mere almindelig.

Blandt de lavere Dyr er det særlig de tovingede Insekter — Fluerne og Myggene — der gjøre sig bemærkede. Fra Begyndelsen af Maj, medens Landet endnu væsentlig er snedækt, ser man ganske enkelte flyve omkring; men først i Slutningen af Juni og i Juli blive de almindelige — paa Steder med stillestaaende Vand saa talrige, at de kunne være en ren Plage.

Kommer man nu i Land paa en gunstig Lokalitet i Angmagsalik Distriktet — helst en sydexponeret Fjældside med lidt fladt Forland og maaske en Elvdal —

saa vil man dog, hvis det er i Juli—August træffe en ikke helt fattig Dyreverden. Fluor og Myg sværme i tusindvis; Sommerfugle — ganske vist faa Arter — flagre fra Blomst til Blomst; her kommer en stor Humle surrende forbi; dér ser man paa Blaabærlyngen den lille, røde, sortprikkede Mariehøne (*Coccinella arctica*) krybe om. Undersøger man de saakaldte Urtelior — Klippeafsatser tæt og højt bevoxede med Løvefod, Høgeskjæg, Dueurt o. a. — lidt nærmere, saa finder man mellem Blade og Blomster en Mængde smaa Hvepse og ganske smaa Fluor. Under Sten paa nogenlunde fugtige Steder finder man almindelig en stor Snudebille og en lille Rovbille, og i Ferskvandshullerne løbe store Vandkalve (*Dytiscus arcticus*) og smaa *Hydrophorus* livligt omkring. Nede ved Stranden hører man Stenvenderens (*Strepsilas interpres*) Fløjten og ser de smaa, muntre Præstekraver (*Aegialites hiaticula*) hoppe fra Sten til Sten søgende deres Føde mellem Tangen, naar Strandbredden ved Lavvande delvis staar tør.

Lidt oppe i Landet dominere Snespurvene Fugleverdenen; men ogsaa den graa Digesmutte er almindelig, og Sidsørønikken høres ingeniende sjældent. Med lidt Held kan man maaske ogsaa finde en Rypehun ligge paa Reden; den rejser sig ikke, før man er ved at træde paa den, og endda flygter den ikke, men holder sig standhaftig i Nærheden af sine Æg og Unger.

Om Sommeren 1899 rejste Expeditionen, som beskjendt, i Baad langs Kysten fra Angmagsalik Distriktet nordpaa til 67° 22' N. Br. Naar man har hørt eller læst Beskrivelser af den umaadelige Fuglerigdom, der findes paa Grønlands Vestkyst paa samme Bredde, forbavses man over Østkystens Fattigdom i denne Henseende. De Svømmefugle, vi saa, vare: den hvidvingede Maage (*Larus leucopterus*), Tejsten (*Cephus grylle*), to Lonearter (*Colymbus glacialis* og *septentrionalis*) samt en sjælden Gang den toppede Skallesluger (*Mergus serrator*). Et Sted — paa nogle Fugleholme i Sundet Ikerasak lige nordfor Angmagsalik Fjorden — saa vi en Mængde — flere hundrede — Terner (*Sterna macrura*); det var i Grunden den eneste Gang, vi saa en ordentlig stor Fugleflok. Almindelige ere kun Maager og Tejster, og medens de andre nævnte Fuglearter blive sjældnere nordpaa for tilsidst at forsvinde, forøgedes snarere Antallet af disse to, særlig Tejsterne.

Af Fuglefjælde saa jeg langs Kysten en halv Snes. De lignede alle hinanden. En lodret Klippevæg mod Havet med nogle smaa grønne Klatter 100—200' oppe, væsentlig dannede af Mos, Græstuer og den smukke gule Stenurt (*Sedum Rhodiola*) og med en Breddeudstrækning af 50—100'. De Fugle, som yngede dér,

vare udelukkende Maager (*L. leucopterus*) og maaske af og til den noget større Graamaage (*L. glaucus*). Antallet var næppe noget Sted over 50—75 Par, oftest meget mindre. I Vandet neden for Maagefjældene svømmede hyppigt Flokke af Tejster, der rugede i Klipperevner paa samme Fjæld, snart 3—400 Fod til Vejrs, snart ganske lavt paa Klippevæggene.

Betingelserne for et Landdyreliv blev mere og elendige, jo længere vi kom nordpaa, og fra 67° N. Br. til vor Rejsets Endepunkt ere de saa slette som vel muligt. Vi opholdt os paa denne Strækning fra 18/7—27/7, og selv paa denne gunstige Aarstid var Landets Udseende fuldstændig vinterligt, hvilket antagelig for en stor Del skyldes Indlandsisens Nærhed, idet den her gaar næsten lige ud til Kysten. Sneen laa mange Steder Alen høj lige ned paa Pynterne, Øerne næsten snedækte og Vinterisen ubrudt i Bunden af Fjordene; en lille grøn Plet var en ren Sjældenhed. Fuglelivet indskrænkede sig — fraregnet Søfugle — til nogle enkelte Ravne, Snespurve og Stenvendere. Fluor og Myg saas næsten kun enkeltvis; foruden dem og Insekter kun en Gang imellem en smuk rødbrøget Sommerfugl, en Humle og nogle Hvepse. Alene et Par Ederkoppe og Midearter samt Podurer syntes overalt, selv paa næsten fuldstændig vegetationsløse Lokalteter, at være almindelige. Havbunden synes ogsaa de fleste Steder at være fattig paa Dyr at dømme efter de Skrabninger, vi foretog; det skyldes antagelig, at den vældige Drivisstrøm, der Aar ud og Aar ind føres langs Kysten, ligefrem skurer Bunden ren. Kun i Havstokken, hvor Drivisen ikke naar ind, er der i Reglen godt bevoxet; her holde Havdyrene til, og her maa altsaa Svømmefugle og Sæler i hvert Fald for en Del søge deres Næring.

Til disse Bemærkninger om Østgrønlands fattige Dyreliv skal jeg knytte nogle faa Oplysninger om de Indfødtes nosologiske Forhold, saaledes som jeg lærte dem at kjende under vor Overvintring. Gjennemgaaende ere Østgrønlanderne en sund og kraftig Race, vel egnet til at klare sig i det barske Klima og under de slette hygiejniske Forhold, som Sammenpakningen af den forholdsvis store Menneskemængde i de smaa Vinterhuse, hvor Ventilation og Rengjøring saa at sige ere ukjendte, medfører. At Racen er bleven kraftig, er dog naturligt nok; thi dels dræbes ret ofte Børn, der ved Fødslen se meget svagelige ud, kort efter denne, dels er Dødeligheden i de første Leveaar stor, vel netop fordi de mere svagelige Individier hurtigt bukke under for de nævnte vanskelige hygiejniske Forhold. Saaledes naa da kun sunde og kraftige Individier en modnere Alder, og man ser ogsaa kun sjældent en voksen

Grønlander med et sygeligt eller svageligt Udseende. Sygdom er dog ingenlunde ukjendt eller blot sjælden, og ligesaa haardføre, Grønlanderne ere overfor ydre Beskadigelser, ligesaa sængstelige og forknytte ere de overfor alt, hvad der kan kaldes indvendige Sygdomme. Hvad der maaske vil forbavse mest — det undrede i hvert Fald mig — er, at Hysteri ingenlunde er nogen helt ualmindelig Sygdom blandt disse Mennesker, der dog ikke kunne have faaet deres Nerver spolerede i de moderne Samfunds forcerede Arbejden og nervøse Jagen efter Adspredelse og Afvexling. Og det kan endda være ret alvorlige hysteriske Symptomer — Lammelser eller Krampe — det drejer sig om. Sindssygdom omtales af de Indfødte; jeg har imidlertid ikke set noget Tilfælde deraf; maaske drejer det sig hyppigt om Febervildelse eller Psycoser i Tilslutning til Barselaffærer. Fødslerne gaa overhovedet ikke al Tid saa nemt, som man maaske kunde vente. Abortering, stærke Blødninger, Moderens Død under Fødslen — maaske paa Grund af Bækkenforsnævring — og Barselfeber ere ikke sjældne Begivenheder. En ret almindelig Sygdom er en Lungelidelse, nær beslægtet med og maaske den samme som vor Lunge-

tuberkulose; den frembyder de samme Symptomer, men adskiller sig fra den ved sit hurtige og hyppigt heldige Forløb. Slim paa Lungen (*Bronchitis*) er ogsaa meget almindelig; ligesaa Mave-Tarmlidelser, der sikkert i Almindelighed skyldes Nydelse af halvraadent Kjød, som maaske ogsaa er Aarsagen til de undertiden optrædende smaa Epidemier af Bylder. Eczem, særlig akut Eczem, træffes hyppigt; Lus og de dermed følgende Kradsninger næsten hos alle. Sneblindhed er almindelig, skjønt Snebriller kjendes og bruges; derimod er Betændelse i Tænderne og Tandpine en overordentlig stor Sjældenhed.

Sygdomsbehandling kjende Eskimoerne ikke ud over Angekokkernes Trolddomskunster. I de sidste Aar have de dog søgt Lægehjælp hos Koloniens Missionær og vare ogsaa ivrige efter at faa Medicin hos mig. At blive vaccinerede satte de stor Pris paa; skjønt jeg søgte at forklare dem Meningen med Vaccinationen, tilskrev de den dog nok overnaturlige beskyttende Kræfter. Og saa var det jo at blive ligesom Europæerne, noget af det, en Østgrønlander helst af alt i Verden vil.

Arkæologiske Undersøgelser paa Island.

Foretagne i Sommeren 1898 af Kaptajn Daniel Bruun.

Efter at *Nationalmuseets 2. Afdeling* havde overdraget mig at arrangere en kulturhistorisk Udstilling fra Færøerne, Island og Grønland paa Verdensudstillingen i Paris i Aaret 1900, berejste Hr. Kunstmaler *Johannes Klein* og jeg i Sommeren 1898 Dele af Færøerne og Island for at indsamle Materiale til denne Udstilling. Samtidig med og for største Delen som Følge af det os saaledes paalagte Hverv, saa vi os i Stand til at foretage forskellige — nærmest arkæologiske — Undersøgelser. Det er Beretningen herom, som skal gjøres til Gjenstand for en kort Omtale her.

Allerede i Maj Maaned afrejste Hr. Klein til Færøerne for at tegne, fotografere og opmaale saadanne Bygninger og Gjenstande, som senere skulde gjengives paa Udstillingen. I Midten af Juni Maaned ankom jeg til Thorshavn efter at have haft Lejlighed til i Bergen at se den fra Færøerne udstillede Samling af Fiskeriretskaber m. m. Vi foretog nu i Forening forskellige Undersøgelser og Indsamlinger paa Færøerne. Fra Thorshavn gik Rejsen saaledes over Østøer's Sydende til Borde og Norderøerne. I Slut-

ningen af Maaneden afrejste vi med Dampskib til Island. Ved Ankomsten til Vestmannøerne fandtes der privat Skibslejlighed til Ørebakke paa Sydlandet, hvilken vi benyttede.

Forbindelsen mellem Vestmannøerne og Fastlandet var især i ældre Tid meget vanskelig om Vinteren. Det hændte, at man Maaneder igjennem ingen Baadforbindelse havde paa Grund af stormfuldt Vejr. Under saadanne Perioder benyttedes den saakaldte „Flaskepost“, idet Folk paa Vestmannøerne, naar det var Paalandsvind, lagde et Brev i en tilloppet Flaske og lod den drive mod Land. Til Finderen var der i Reglen samtidig lagt en Rulle Skraatobak e. l., i Haab om, at han til Gjengjæld vilde bringe Brevet til Adressaten.

Ørebakke (*Eyrarbakki*) ligger paa den flade sandede Sydkyst. Der findes en Slags naturlig Havn, som er dannet mellem Kysten og nogle Skjær, hvilke ved Højvande blive overskyllede. Her er Handelssted for en stor Del af Beboerne fra det flade Deltaland mellem Tjorsaa (*Þjórsá*) og Hvidaa (*Hvítá*)—Ølvesaa (*Ölfusá*). Saa jævnt hæver Landet sig herfra op mod